

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
1. Päästeamet 17.02.2023 nr 7.2-3.4/896-2	
Päästeseaduse § 5 lg 1 p 7 alusel annab Päästeameti Lääne päästekeskus kooskõlastuse AB Artes Terrae OÜ poolt koostatud töö nr 21075ÜP3 Pärnu maakond, Tori vald.	KOOSKÕLASTATUD MÄRKUSTETA.
Päästeameti Lääne päästekeskuse kooskõlastamine on sisult menetlustoiming. Üldjuhul saab haldusmenetluse toimingu vaidlustada koos haldusaktiga (sisulise otsusega) - antud juhul on vaide või kaebuse esitamine võimalik pärast Tori Vallavalitsuse otsust.	-
2. Maa-amet 21.02.2023 nr 6-3/21/2582-8	
Planeerimisseaduse (edaspidi PlanS) § 99 lõike 1 kohaselt tehakse kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eelvalik koostöös valitsusasutustega, kelle valitsemisalas olevaid küsimusi kohaliku omavalitsuse eriplaneering käsitleb. PlanS § 105 lõike 1 kohaselt esitatakse kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu koos keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruandega kooskõlastamiseks käesoleva seaduse § 99 lõikes 1 nimetatud asutustele. Maapõueseaduse (edaspidi MaaPS) § 15 lõike 7 kohaselt, kui planeeritaval maa alal asub maardla või selle osa, kooskõlastatakse kohaliku omavalitsuse eriplaneering PlanS sätestatud korras Keskkonnaministeeriumi või valdkonna eest vastutava ministri volitatud asutusega. Keskkonnaminister on oma 05.03.2019 käskkirjaga nr 1-2/19/198 andnud Maa-ametile volituse kooskõlastada kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuid PlanS sätestatud korras, kui planeeritav maa-ala asub maardlal või selle osal.	-
MaaPS § 14 lõike 2 kohaselt võib ministri volitatud asutus lubada maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavat tegevust üksnes juhul, kui kavandatav tegevus ei halvenda maavara kaevandamisväärsena säilimise või maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda või halvendab maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda, kuid tegevus ei ole püsiva iseloomuga või halvendab maa vara kaevandamisväärsena säilimise või maavarale juurdepääsu olemasolevat olukorda, kuid tegemist on ülekaaluka avaliku huviga ehitise, sealhulgas tehnovõrgu, rajatise või ehitusseadustiku tähenduses riigikaitselise ehitise ehitamisega, mille jaoks ei ole mõistlikku alternatiivset asukohta.	-

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
<p>Seisuga 15.02.2023 asuvad planeeringuala territooriumil maavarade registris arvel olevad Mõrdama turbamaardla (registrikaart 94), Mannare kruusamaardla (registrikaart nr 799), Valistre dolokivimaardla (registrikaart nr 978), Are kruusamaardla (registrikaart nr 900), Selja kruusamaardla (registrikaart nr 846), Pööravere turbamaardla (registrikaart nr 96), Kavasoo turbamaardla (registrikaart nr 90), Riisa (Käru, Sorkuni) turbamaardla (registrikaart nr 632), Selja kruusakar jääri (loa nr L.MK/330061; loa omaja Tori Sawmill OÜ; luba kehtib kuni 28.11.2027), Selja III kruusakarjääri (loa nr L.MK/331389; loa omaja Osaühing OMATEC; luba kehtib kuni 08.01.2029), Selja II kruusakarjääri (loa nr L.MK/319878; loa omaja OÜ Eesti Killu stik; luba kehtib kuni 13.12.2026), Are kruusakarjääri (loa nr KL 515952; loa omaja OÜ Tambira; luba kehtib kuni 28.09.2037) mäeeraldised ja nende teenindusmaad. Planeeringuala külgneb vahetult Pööravere turbatootmisala (loa nr KL 507760; loa omaja AS Toot si Turvas; luba kehtib kuni 1.04.2050) mäeeraldise teenindusmaaga ning Kavasoo turbatootmisala (loa nr L.MK/323467; loa omaja AS Jiffy Products Estonia; luba kehtib kuni 16.07.2033) teenindusmaaga. Planeeringualale jääb ka Keskkonnaametis menetluses olev t aotletav Valistre II dolokivikarjääri (taotleja EMG Karjäärid OÜ) mäeeraldise ning selle teenindusmaa.</p>	-
<p>Joonisel <i>Asukoha eelvaliku joonis</i> ja KSH esimese etapi aruande joonisel Joonis 50. <i>Eriplaneeringu potentsiaalsete alade lähiümbrusesse jäävad maardlad ja aktiivsed/taotletavad mäeeraldised</i> on maardlad märgitud, kuid KSH joonisel on tuuleparkideks potentsiaalselt sobilike aladena märgitud suuremad alad, kui joonisel <i>Asukoha eelvaliku joonis</i>. Palume lisada selgitus jooniste erinevuste osas. Maa amet lähtub oma kirjas joonisest <i>Asukoha eelvaliku joonis</i>.</p>	<p>Selgitame, et <i>Asukoha eelvaliku joonis</i> on planeeritud lahendus. KSH aruande vahel olevad joonised on tööprotsessi osa joonised, mis tuginevad esialgsele lahendile ning mida ei korrigeerita hiljem. Maa-amet lähtub väga õigesti planeeringu asukoha eelvaliku joonisest.</p>
<p>Pööravere turbamaardla ja Pööravere turbatootmisala (loa nr KL 507760; loa omaja AS Tootsi Turvas; luba kehtib kuni 1.04.2050) mäeeraldise teenindusmaa külgnevad vahetult planeeritud tuulepargi elektrituuliku te eelvaliku alaga. Maardlatel tuulepargi elektrituulikute eelvaliku aladega kattumist ei ole.</p>	-
<p>KSH aruande peatükis 4.2.7 <i>Mõju maavaravarudele</i> on kirjeldatud (tsiteerin): „Turbatootmisalaga vahetult külgnevalt saab tuulikuid planeerida juhul, kui tuuliku te olemasolu ei mõjuta tegevusi mäeeraldisel ega selle teenindusmaal“. Maa amet nõustub esitatud seisukohaga.</p>	-

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>Lisaks märgime:</p> <p>1. Seletuskirja peatükis 3.16 Maavarad on kirjeldatud (tsiteerin): „Alal 1.5 on kattuvus taotletava mäeeraldise teenindusmaaga. Keh tivate ning taotletavate mäeeraldiste ja nende teenindusmaade aladel on järgmises etapis vaja saada nõusolek keskkonnaloa omajalt/taotlejalt“. Nõustume seisukohaga, kuid selgusetuks jääb, kus ala 1.5 asub, kuna joonisele <i>Asukoha eelvaliku joonis</i> seda märgitud ei ole. Palume täpsustada.</p> <p>2. Seletuskirja peatükis 3.16 Maavarad on kirjeldatud (tsiteerin): „Aladel 6.1 ja 6.2 on kattuvus turba kaevandamiseks sobiva alaga. Tuulikuid on nimetatud aladele võimalik rajada vaid peale maavara ammendumist, kui ei ole saadud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba“. Palume täiendada lause algust: „ <u>Juhul kui alal võetakse arvele maardla, siis</u> tuulikuid on nimetatud aladele võimalik rajada vaid peale maavara ammendumist, kui ei ole saadud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba“.</p>	<p>1. Ala 1.5 on tööprotsessi käigus eemaldatud, kuid seletuskirjast on jäänud see eemaldamata. Täname veale tähelepanu juhtimast, korrigeerime seletuskirja.</p> <p>2. Korrigeerime seletuskirja järgnevalt: <i>Aladel 6.1 ja 6.2 on kattuvus turba kaevandamiseks sobiva turbaalade nimekirjas olevate aladega, kuid puudub kattuvus maardlaga. Elektri tuulikute nimetatud aladele kavandamisel tuleb arvestada Maapõueseaduses sätestatud piiranguid.</i></p>
<p>Täiendavalt informeerime, et Riigikogus võeti 15.02.2023 vastu elektrituruseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 696 SE, millega muudetakse ka MaaPS-us maavara kaitse põhimõtteid seoses taastuvenergi ja ehitiste rajamisega maardlate aladele. Kolmandal lugemisel vastu võetud eelnõuga saab tutvuda aadressil https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2ad3cffe-ed19-4c4c-b456-1a77f9bf0ac3 . Selgitame, et seaduste muutmise kehtestamise korral tuleb maavara kaitstes arvestada muutunud seadustes sätestatuga.</p>	<p>Informatsioon teadmiseks võetud.</p>
<p>Maa-amet nõustub edastatud planeeringu lahendusega tingimusel, et täpsustatakse dokumente vastavalt eelpool toodud märkustele. Palume hoida Maa Palume hoida Maa-ametit kursis planeeringu edasise menetlemisega. Reformimata riigimaade ja Keskkonnaministeeriumi valitsemisel olevate maaüksuste, mille volitatud asutus on Maa-amet, osas annab eriplaneeringule seisukoha Keskkonnaministeerium.</p>	<p>KOOSKÕLASTATUD MÄRKUSEGA, MÄRKUST ARVESTATUD JA TÄIENDUSED VIIDUD DOKUMENTI. ESITATAKSE MAA-AMETILE UUESTI ÜLEVAATAMISEKS JA KOOSKÕLASTAMISEKS.</p>

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
3. Maaeluministerium 02.03.2023 nr 4.1-5/1812-3	
<p>Asukohavalikul potentsiaalselt sobilikuks osunud alad (kuus piirkonda), mida on kokku u 202 km², paiknevad valdavalt metsamaal. KSH aruande eelnõu jaotises 4.1.9 „Mõju pinnasele, sh väärtuslikule põllumajandusmaale“ toodud analüüsi kohaselt kattub tuuleparkide asukoha eelvaliku aladega vaid 110 hektarit väärtuslikku põllumajandusmaad. Samas on hindaja seadnud nõudeks, et tuuleparkide detailse lahenduse koostamisel tuleb vältida elektrituulikute ja muude tuulepargiks vajalike ehitiste ehitamist väärtuslikule põllumajandusmaale. Vältimatu vajaduse korral paigutada ehitised massiivi serva-alale, et tagada massiivi tõhus kasutamine. Maaeluministerium on KSH hindaja järeldustega nõus.</p>	-
<p>KSH aruande eelnõu jaotises 2.4.2 „Vundament“ on märgitud, et ühe tuuliku rajamiseks väljakaevatav pinnase maht on 1000–2000 m³ ning et osaliselt kasutatakse väljakaevatud pinnast vundamendi katmiseks. Siinjuures aga palume silmas pidada, et ehitamise käigus põllumajandusmaalt eemaldatavat huumuskihti/mulda kui äärmiselt olulist taastumatut ressursi ei kasutataks täitmistöödel, vaid väljakaevatud huumuskiht tuleks võimalikult kiiresti ajada laiali samas asuvale põllumajandusmaale. Selliste nõ ettevaatlike mulda säästvate võtetega kahjustatakse mulda ja selle elustikku kõige vähem. Soovitame selles osas KSH aruande eelnõud täiendada.</p>	<p>Arvamust arvestatakse ja põhimõtte lisatakse planeeringu seletuskirja järgmiselt: <i>Põllumajandusmaalt eemaldatavat huumuskihti/mulda, kui äärmiselt olulist taastumatut ressursi, mitte kasutada täiteks vaid kasutada lähedalasuval põllumajandusmaal või haljastuse rajamisel.</i></p>
<p>Maaeluministerium kooskõlastab Tori valla põhjaosa tuuleparkide eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja selle KSH esimese etapi aruande.</p>	<p>KOOSKÕLASTATUD MÄRKUSEGA, MÄRKUST ARVESTATUD JA TÄIENDUSED VIIDUD DOKUMENTI. ESITATAKSE MAAELUMINISTERIUMILE UUESTI ÜLEVAATAMISEKS JA KOOSKÕLASTAMISEKS.</p>
4. Põllumajandus- ja Toiduamet 07.03.2023 6.2-6/1431-1	
<p>Asukoha eelvaliku ja KSH I etapi tulemusel valiti tuuleparkide rajamiseks esialgselt sobivate asukohtadena välja 6 ala. Üldiste, kõikidele aladele rakenduvate tingimustena on märgitud, et kavandatav tegevus ei tohi halvendada maaparandusehitiste toimimist. Maaparandusehitiste toimimine on võimalik ehitustehniliselt tagada, kuid vajalik on projekteerimisel maaparandusehitistega arvestada, sh vajadusel kavandada nende ümberehitamine. Põllumajandus- ja Toiduamet kooskõlastab Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuste eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise I etapi aruande.</p>	<p>KOOSKÕLASTATUD MÄRKUSTETA.</p>

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
<p>5. Keskkonnaamet 10.03.2023 nr 6-5/23/2738-2</p>	
<p>Tutvunud materjalidega, esitab Keskkonnaamet alljärgnevalt järgmised seisukohad: 1. KSH aruandes, esmasel kaardianalüüsil selgus, et EP territooriumil paikneb potentsiaalselt kuus piirkonda, millel puuduvad otsesed välistavad tegurid eriplaneeringuga käsitletava objekti asukoha edasiseks valikuks. KSH aruande koostamise käigus ilmnis, et alad 4 ja 5 on tervikuna tuulepargi alana sobimatud. Teiste alade puhul selgusid samuti kitsendavad asjaolud ning vastavalt sellele alade piire korrigeeriti. Aruande kokkuvõttes on märgitud: „Kõikide alade puhul on detailse lahenduse etapis vajalik teha täiendavaid linnustiku ja nahkhiirte uuringuid, mille alusel võib aladel ilmnedu täiendavaid kitsendusi.“ Siinkohal peab Keskkonnaamet vajalikuks täiendada aruannet infoga, milliste alade puhul liigutakse edasi detailse lahenduse etappi. Hetkel jääb arusaam, et täiendavaid uuringuid tehakse kõikidele nendele aladele, mis selgusid esmase kaardianalüüsi tulemusena.</p>	<p>Selgitame, et KSH aruanne on mõjusid hindav dokument, mis ühtlasi on planeeringu lahutamatu lisa. KSH aruande kokkuvõtte on mõju hindamise meetodikast tulenev mittetehniline kokkuvõtte mõju hindamise protsessist ja peamistest järeldustest. Asukohavaliku alad ehk detailse lahenduse etappi liikuvad alad määratakse eriplaneeringu asukohavaliku otsustega, mitte KSH aruandega ega selle kokkuvõttega. Siiski muutsime kokkuvõttes olevat sõnastust üheselt mõistetavamaks.</p>
<p>2. Palume selgitada eelvalikuala 1.2 piire ja arendusvõimalusi osas, mis külgnevad ehitusjärgus oleva Sopi-Tootsi tuulepargi alaga. KSH aruande ptk 2.2 kohaselt arvestatakse tuulikute vahelise kaugusena edela suunaliselt 6 x rootori diameetrit. Sopi-Tootsi tuulepargis on tuulikute edelasuunaline vahekaugus ca 700 m. Kas asukohavalikus on võimalik arvestada, et tuulikuid saab rajada vahetult arendusjärgus oleva tuulepargiga külgneval kitsal alal (nt joonis 23)?</p>	<p>Vastavalt märkusele korrigeeriti eelvalikuala 1.2. piire ning arvati välja eelvalikuala riba, mis piirnes Sopi-Tootsi tuulepargi tuulikutega, kuna tänapäevaste tuulikute rajamine ei ole tõenäoliselt niivõrd lähedale juba kavandatud tuulikute võimalik. Ala piiri määramisel lähtuti KSH aruandes esitatud linnustiku eksperdihinnangust ning välistati linnustiku seisukohalt pigem ebasobiv ala (KSH aruande joonis 7 ala nr 7).</p>
<p>3. Ptk-s 4.1.1.5 on seatud tingimus, et detailse lahenduse KSH käigus tuleb looduslikel aladel viia läbi kaitsealuste taimeliikide inventuur. Arvestades asjaolu, et eelvaliku alad kattuvad valdavalt metsamaaga, on Keskkonnaamet seisukohal, et teostada tuleb ka inventuurid kaitsealuste seente, sammalde ja samblike tuvastamiseks.</p>	<p>Ettepanekut põhimõtteliselt arvestatakse. KSH aruandes ja EP seletuskirjas täpsustati tingimust. Siiski kuna seente, sammalde ja samblike inventuuride lauseline korraldamine ei ole tõenäoliselt asjakohane, siis on tingimust täpsustatud ja määratud, et juhul kui ehitustegevust kavandatakse metsa vääriselupaikade või loodusdirektiivi elupaigatüüpide esinemisaladele, siis tuleb inventeerida ka kaitsealuste seente, sammalde ja samblike esinemine. Tegu oleks sarnase tingimusega, mida rakendatakse riigi tuuleenergia eelisarendusalade inventeerimisel.</p>
<p>4. Ptk 4.1.2.1 kohaselt toimus töö käigus kaheksal korral planeeringuala külastamine linnustiku ekspertide poolt. KSH aruandest ei selgu, milliseid alasid külastati (kas kontrolliti mingeid konkreetseid kohti, uuendati vaatlusandmeid või püüti saada kogu planeeringualast üldistatud ülevaadet), millist täiendavat teavet ala külastused andsid ning milliste otsuste tegemisel ala külastamisel hangitud teavet rakendati.</p>	<p>Külastuste eesmärgiks oli alal leiduvate elupaikade omaduste täpsustamine ning andmebaasiandmete täiendamine, seda eriti lindude mittepesisusaegsete kogumite osas.</p>
<p>5. Ptk-s 4.1.2.1 on kirjutatud, et laanepüü puhul on tegemist ohuvälises seisundis liigiga. Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et Eesti ohustatud liikide punase nimestiku</p>	<p>Ptk 4.1.2.1. sõnastust laanepüü osas korrigeeriti.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>andmetel kuulub laanepüü 2019. aasta hinnangu alusel kategooriasse „ohualdis”. Kuigi märkimisväärse langeva arvukusega(*1) laanepüü on täna III kaitsekategoorias, siis liigi arvukuse languse peatamiseks on kaalumisel kaitsekategooria tõstmine, liigi välja arvamine jahiliikide hulgast ja liigile kaitse tegevuskava koostamine.</p>	
<p>5.1 Ala 1.2 jääb osaliselt üle-eestilise maismaalinnustiku analüüsi(*2) kohaselt laanepüü tsooni 1, kuhu arvatakse kõik prognoositud ja asustatud elupaigad alates 1 ha. Tsoneeringu koostamise aluseks olid viimase 10 aasta laanepüü vaatlused ning elupaigamudel. Seega tuleb edasiste linnustiku uuringute käigus pöörata olulist tähelepanu laanepüü elupaiga inventeerimisele.</p>	<p>Kõigil eelvaliku aladel on ette nähtud tingimus viia läbi haudelinnustiku inventuur. Haudelinnustiku inventuur sisaldab ka laanepüüde inventeerimist. KSH aruandes esitatud inventuuri tingimust täpsustati. Lisati, et "Tähelepanu tuleb pöörata Eesti looduse andmebaasis (EELIS) ja Üle eestiline maismaalinnustiku analüüsi kohaselt vastaval eelvalikualal esineda võivate liikide esinemisele."</p>
<p>6. Ptk-s 4.1.2.1 ja 4.1.2.3 (lk. 24-25; lk 27) on tuulikute müra modelleerimise tulemuste alusel järeldatud, et metsise elupaiga suhtes on ebasoovitav 750 meetri kaugusele jääv ala ning täiendava uuringu vajadus on vahemikus 750 – 1000 m. Sellest ka edaspidine suunis, et lähemale kui 750 m metsise püsielupaigast KLO3000649 tuleks tuulikute ja nendega seotud taristu rajamist kindlasti vältida. Metsise püsielupaigale lähemale kui 1 km tuulikute rajamine peaks olema võimalik ainult elupaigakasutuse eksperthinnangu alusel.</p>	<p>-</p>
<p>6.1. Keskkonnaameti hinnangul on aruandes viidatud Taubmanni jt 2021 uuringus jõutud järeldusele, et erinevad mõjutegurid (sh müra, varjutus, tuulikute nähtavus, juurdepääsuteed) mõjuvad metsise elupaigakasutusele kombineeritult ning (vähemalt antud uuringu baasil) ei ole võimalik selgitada ühest mehhanismi, mis põhjustab metsiste poolt tuulepargialade alade vähesemat kasutust ning seetõttu on viidatud uuringus tuuleparkide planeerimisel soovitatud lähtuda pigem teatud ulatusega puhvrist (865 m) mitte konkreetsetest detsibellidest või varjutuse näitajatest. Kuna antud uuringu kohased tuulikud olid tänapäeval planeeritavatega võrreldes väiksemad (rootori läbimõõt 126 m vs 160 m antud planeeringu puhul) on Keskkonnaamet pidanud ettevaatusprintsibiist lähtudes õigustatuks (seda kindlasti suuremate parkide puhul, milleks on ala 6 oma 14 potentsiaalse tuulikuga) 1 km ulatusega mõjutsooni.</p>	<p>Selgitame, et just seetõttu, et senised mõju uuringud on tehtud väiksemate tuulikutega, on väga oluline tähelepanu pöörata lisaks kaugusele ka tuulikute põhjustatavate spetsiifiliste mõjude tundlikkusele. Metsise suhtes on (ühese vähese liigina lisaks inimesele) olemas uuringuid, milles on analüüsitud just erinevaid tuulikute põhjustatavate mõjude häirivuse läviväärtusi. Seega on oluline, et tuulikute kavandamisel arvestaks ka neid teadaolevaid läviväärtusi. Tuulikute müratase ja varjutuse tase on väga sõltuv tuulikute mudelist ja nende paigutusest tundliku ala suhtes. Alati ei pruugi olla soovitud väärtused (eeskätt varjutuse osas) tagatud ka 1 km kaugusel. Kuna eeskätt müra ja varjutus on arvutuslikult hinnatavad, siis tuleks neid hinnata lisaks elamutele ka liikide suhtes kelle suhtes on teada häiringu läviväärtused ja hinnangust lähtuvalt otsustada vajalik vahekaugus või leevendavate meetmete vajadus.</p>
<p>6.2. EOÜ analüüsi kohaselt on tuulikute (120-190 m) peletav mõju metsisele minimaalselt 1000 m. Viimaste uuringute põhjal on teadmine, et tuulikute mõju elupaiga kvaliteedile ja metsise elupaigakasutusele on 175-190 m kõrguste tuulikute puhul tuvastatav 784–1025 m kaugusel tuulikust (Taubmann et al., 2021). Tänapäeval paigaldatavad tuulikud on aga kuni 300 m kõrgused (käesoleval juhul kuni 290) ning nende mõju kohta uuringud puuduvad.</p>	<p>Vt eelmine punkt. KSH aruandesse lisati EOÜ analüüsis esitatud hinnang.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>6.3. Metsise elupaikadele avalduva mõju puhul on lähtunud Keskkonnaameti soovituselt, mille kohaselt ei ole soovitatav kavandada tuuleparke lähemale kui 1 km metsise kaitstavatel aladel paiknevatele elupaikadele. Antud soovituse rakendamisel tuleb muu hulgas võtta arvesse, et seni Eesti looduse infosüsteemis (EELIS) kajastuvad metsise elupaigad ei peegelda liigi tegelikku elupaigakasutust, vaid eelkõige mängu piirkonnas kõige olulisemaid alasid. Liigi tegelik elupaigakasutus on ulatulikum ja olulised elupaigad võivad üldistatuna ulatuda 3 kilomeetrini mänguala keskmest või 2 kilomeetrini EELISesse kantud mänguala piirist. Seega on ala 6 puhul võimalik mõju Aesoo metsise püsielupaigale olulisem ning metsise elupaigakasutuse uuringud, mille alusel lõplikult hinnata arenduse mõju piirkonna metsise asurkonnale, tuleb teostada oluliselt ulatuslikumal alal. Seda eriti arvestades, et EOÜ analüüsi kohaselt on ala 6 kavandatud piirkonda, mis ühendab omavahel Riisa, Aesoo ja ka Viluvere metsisemängudega seotud asurkondi. Hinnata tuleb ka selle ühenduskoridori funktsionaalsust ning tuulepargi mõju selle toimimisele.</p>	<p>KSH aruandesse ja seletuskirja tingimustesse lisati metsise püsielupaiga osas edasise uuringutingimuse täpsustus "Eesti looduse infosüsteemis (EELIS) kajastuvad metsise elupaigad ei peegelda liigi tegelikku elupaigakasutust, vaid eelkõige mängu piirkonnas kõige olulisemaid alasid. Liigi tegelik elupaigakasutus on ulatulikum ja olulised elupaigad võivad üldistatuna ulatuda 3 kilomeetrini mänguala keskmest või 2 kilomeetrini EELISesse kantud mänguala piirist. Seega on ala 6 puhul võimalik mõju Aesoo metsise püsielupaigale olulisem ning metsise elupaigakasutuse uuringud, mille alusel lõplikult hinnata arenduse mõju piirkonna metsise asurkonnale, tuleb teostada 3 km raadiuses mänguala keskmest. Seda eriti arvestades, et EOÜ analüüsi kohaselt on ala 6 kavandatud piirkonda, mis ühendab omavahel Riisa, Aesoo ja ka Viluvere metsisemängudega seotud asurkondi. Hinnata tuleb ka selle ühenduskoridori funktsionaalsust ning tuulepargi mõju selle toimimisele."</p>
<p>7. Aruande peatükis 4.1.2. on öeldud, et peale KSH I etapi aruande eelnõu valmimist on valminud Eesti Ornitoloogiaühingu ja Kotkaklubi poolt koostatud üle-Eestiline maismaalinnustiku analüüs (analüüs). KSH I etapi aruande koostamisel on analüüsiga tutvutud, kuid leitud, et kuna juba KSH I etapi ülevaatlike linnu-uuringute käigus on teostatud potentsiaalselt sobilikel aladel kohapõhiseid vaatlusi (erinevalt analüüsist), siis on KSH hinnangud täpsemad ning aruande täiendamise vajadus analüüsist tulenevalt puudub. Detailse lahenduse KSH koostamisel tuleb arvesse võtta uusimat teaduskirjandust ning asjakohaseid uuringuid ja juhendmaterjale. Keskkonnaamet nõustub põhimõtteliselt antud lähenemisega (st et kohapõhised analüüsid võivad olla täpsemad EOÜ analüüsi tulemustest). Siiski on vajalik KSH esimese etapi aruandes tuua välja need kohapõhised asjaolud, mis võimaldavad kas planeeringu esimeses etapis või hiljemalt detailse lahenduse faasis jõuda EOÜ analüüsiga võrreldes teistsugusele järeldusele. Eelkõige on see oluline Soomaa linnualaga seotud Natura hindamise läbiviimisel.</p>	<p>KSH aruande Natura hindamise osa täiendati tuues välja asjakohasel juhul EOÜ analüüsi kohaste tsoonidega kattuvused.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>7.1. Näitena saab välja tuua ka tedre esinemine Tootsi Suursoo ning ala 1.2 piirkonnas. EOÜ analüüsi kohaselt katavad märgatava osa alast 1.2 Tootsi Suursoo baasil modelleeritud tedre elupaigast tulenevad tsoonid 1 ja 2. Tedre esinemist Tootsi Suursoo piirkonnas kajastab ka uuring „Tootsi Suursoo tuulepargi rajamisega kaasnev mõju linnustikule“(*3). Seevastu KSH esimese etapi aruanne antud eelvalikualaga seotult tetre ei käsitle. Sellest tingituna tõstatab Keskkonnaamet küsimuse, kas planeeringuala külastuste käigus selgus, et ala 1.2 piirkond ei ole enam tedrele sobivaks elupaigaks?</p>	<p>Selgitame, et alale 1.2. ulatava tedre elupaiga kese on Tootsi Suursoo alal. Seda kinnitab ka Tootsi Suursoo tuulepargi rajamisega kaasneva linnustiku mõju hindamise käigus tehtud linnustiku uuring (2016. aasta inventuuril kohati ligikaudu 35 isendit Tootsi Suursoo tuulepargi alal). Tootsi/Sopi tuulepargi ehitus käesoleva seisuga käib ning arvestades tuulikute mõjualaks tedre suhtes EOÜ analüüsis soovitatud 500-1000 m, siis ilmneb et tedre elupaik antud piirkonnast tõenäoliselt (suures osas) kaob.</p>
<p>8. Ptk 4.1.2.3 - Selgitamist vajab KSH aruande lk 27 - 28 antud suunis: „Eksperthinnang on vajalik läbi viia enne detailse lahenduse koostamist.“ Kui eksperthinnang tuleb anda enne detailse lahenduse koostamist, siis millised on asjaolud, mis takistavad liigiekspertide kaasamist ja eksperthinnangu koostamist juba asukohavaliku etapis?</p>	<p>KSH aruandes ja planeeringu seletuskirjas täpsustati tingimuse sõnastust. Selgitame, et ala 6.2. osas on praeguse teadmise järgi ebasoovitav tuulikute rajamine, sest väike-konnakotka puhul on tavapärane elupaigakasutuse ulatus 2 km pesast ja antud pesa on värskelt asustatud. Antud juhul esineb teatav võimalus, et elupaigakasutus ei ole ringjas, vaid suunatud pigem Navesti jõe luhtadele. Juhul kui ebasobiva ala ulatust soovitakse täpsustada eeldab see liigieksperti eksperthinnangut ning suure tõenäosusega, kas elupaigakasutuse vaatlusi või linnu saatjaga varustamist ja sellel põhinevat elupaigakasutuse uuringut. Mõlemad on aeganõudvad lahendused ning kuna taastuvenergiat on vaja riiklikest suunistest tulenevalt kiiresti arendada, siis ei ole ülejäänud eriplaneeringu menetluse peatamine kuni asjaolude selgumiseni, asjakohane. Samas muid võimalikke olulisi ebasoodsaid mõjusid 6.2. alal KSH aruandes ei tuvastatud ja seega muid keskkonnamõjudest tulenevaid takistusi ala 6.2 puhul detailse lahenduse etappi liikuda ei ole. Seega on planeeringus jäätud ka võimalus liikuda edasi ka ainult eelvalikuala osaga 6.1. Eelvalikuala 6.2 hõlmamisel detailse lahenduse koostamisel tuleb anda vastav väike-konnakotka elupaigakasutuse hinnang. Seda võib teha nii detailse lahenduse KSH raames kui eraldiseisva uuringuna.</p>
<p>9. Ptk-s 4.1.2.3 (lk 27) on loetelu asustatud väike-konnakotka püsielupaikadest, mille puhul tuleks tuulikute ja nendega seotud taristu rajamist kindlasti lähemal kui 750 meetrit vältida. Aruandest ei selgu, millistest asjaoludest tuleneb 750 meetrine puhver. Palume selgitada.</p>	<p>KSH aruande antud osa sõnastust parandati. Selgitame, et ala 6.2. puhul on antud püsielupaiga KLO3001639 puhul võimalus elupaigakasutuse eksperthinnanguga tuulepargiks sobilikku ala ulatust täpsustada, kuid seda ala osas, mis jääb kaugemale kui 750 m pesast. Kaugus 750 m tuleneb asjaolust, et pesast loodesse jääv rohumaa jääb u 750 m raadiusesse. Rohumaa on väga suure tõenäosusega väike-konnakotka jaoks oluline pesalähedane toitumisala. Samuti lähemal kui 750 m on väga suur tõenäosus otsesele mõjule elupaiga osas, sest sellisel kaugusel</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
	esineksid pesa suhtes ka tuuliku häiringud (müra, varjutus), mis mõjutaksid elupaiga kvaliteeti ka juhul kui mõju toitumisalale ja kokkupõrkerisk puuduks.
10. Ptk-s 4.1.3, lk 28 on väidetud, et suurimaks tuuleparkidega kaasnevaks probleemiks on nahkhiirte hukkumine. Värsked uuringud(*4) on näidanud, et ka kaasaegsete metsamaastikule rajatud tuulikute puhul nahkhiireliigid hoiduvad tuulikute lähedusest (mõju ulatub mitmesaja meetri kaugusele) ning see on eeldatavalt tingitud tuulikute rajamisega kaasnevast elupaiga kvaliteedi langusest. Kuid sellest tulenev soovitus on põhimõtteliselt sama – tuuleparkide kavandamisel tuleb vältida nahkhiirte häid elupaiku.	Ptk 4.1.3. täiendati Keskkonnaameti viidatud uuringu viitega ja täpsustati, et metsamaastikus võib ka elupaiga kvaliteedi langus olla probleem.
11. Piirkonna üheks võtmeliigiks on kahtlemata must-toonekurg, kelle nii käesoleval ajal asutatud, hiljuti asustatud kui pikema aja eest asustatud elupaiku on Tootsi Suursoo ümbruses mitmeid. KSH aruandes (lk. 27) ei ole välja toodud viidatud kohapõhiseid asjaolusid, mis lükkaksid ümber või võimaldaksid saavutada EOÜ linnustiku aruandes must-toonekurega seotud soovitude täitmise. KSH aruanne märgib vaid pesapaikade asustamise ajalugu ning seab tingimuseks, et kaitsealuste liikide teadaolevalt asustamata elupaikade (NB! aruandes toodud EELIS-e koodid viitavad püsielupaikadele mitte elupaikadele) mõjualasse tuulepargi kavandamisel on tuulepargi arendamiseks vajalik eksperdihinnang elupaiga taastasustamise tõenäosuse kohta lähtuvalt elupaiga seisundist. KSH aruanne ei anna ühtegi sisulist hinnangut seoses arendusala 1.2, praegu arenduses oleva Tootsi-Sopi tuulepargi ja Eametsa (või ka Kergu) hiljuti asustatud must-toonekure elupaigaga, välja arvatud, et elupaiga läheduse (3 km tsoon) tõttu on ala hinnatud pigem ebasobivaks alaks (joonis 7 ja tabel 4).	KSH aruannet täiendati must-toonekure elu- ja toitumisalade hinnangu osas. Selgitame - ala 1 mõjupiirkonnas (EOÜ analüüsi tsoon 1 alas) on kaks must-toonekure püsielupaika: Eametsa must-toonekure püsielupaik (KLO3001900), viimati asustatud 2018. a ja Künnametsa must-toonekure püsielupaik (KLO3000983), viimati asustatud 2008. a (Eesti vanima teadaoleva pesa asukoht). Ala 2 mõjupiirkonnas on 1 must-toonekure püsielupaik: Tootsi must-toonekure püsielupaik (KLO3000772), pikka aega asustamata, EELIS alusel varisenud. Eelnevalt nimetatud püsielupaikadest kõige värskemalt asustatud Eametsa jääb Tootsi/Sopi tuulepargi tuulikute u 500 m kaugusele. Must-toonekure puhul on tegu liigiga, kes väldib tuulepargi alasid ja seeläbi võivad tuulepargid muuta liigile olulised elu- ja toitumisalad ebasobivaks. Seega KSH aruandes on arvesse võetud ka teadaolevaid lähituleviku muutusi piirkonnas (Tootsi tuulepargi rajamist), mis suure tõenäosusega muudavad olemasolevat olukorda. Arvestades juba toimuvaid muudatusi, siis on väga ebatõenäoline Eametsa püsielupaiga taastasustamine ning Tootsi taastasustamisel oleks väga tõenäoline ala 1 edaspidine vältimine, sest see jääb Tootsi tuulepargi sektorisse.
11.1. KSH aruandes ei ole selgitatud, kas ja kuidas on ala 1.2 arendatav, juhul kui teises etapis antav eksperthinnang ei anna soovitud tulemust. Kas ala 1.1 (mis jääb must-toonekure pesakohast maksimaalselt kuni 1,9 km kaugusele) on üleüldse arendatav, kui teises etapis antav eksperthinnang ei anna soovitud tulemust.	KSH aruannet täiendati. Ala 1.1. ja 1.2 puhul tuleb edasisel arendustegevusel arvestada, et juhul kui must-toonekure püsielupaikadid peetakse eksperthinnangu alusel kestlikuks, siis võib osutada ala 1 tuulepargi rajamiseks väga suures ulatuses sobimatuks.
11.2. KSH aruandes ei ole must-toonekurega seotult käsitletud ka liigi seisundit väga oluliselt mõjutavat aspekti – toitumisalade paiknemist ja kvaliteeti. Olemasoleva (kuid kahtlemata mitte kõike hõlmava) andmestiku alusel saab eraldi ära märkida arendusala 1.2 läheduses paiknevat Mõnuvere jõge ja arendusala 2 läheduses paiknevat Uru oja.	KSH aruannet täiendati must-toonekure toitumisalade käsitlemisega.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>12. Analoogselt eelmisele punktile on Keskkonnaametil märkus ka seoses väike-konnakotka ja väike- ja suur-konnakotka segapaari elupaikadega. Aruandes on antud lootus võimalikule eksperthinnangule, mis kinnitaks probleemi puudumist.</p>	<p>KSH aruannet täiendati väike-konnakotka elupaikade käsitlemise osas.</p>
<p>Arusaamatuks jääb võimalik arendusala 6.2, mille piir jääb KSH aruande kohaselt asustatud väike-konnakotka pesast (Tohera püsielupaik) 0,8 km kaugusele. Arendusala 6.2 on KSH-s osalev linnustiku ekspert hinnanud tõenäoliselt ebasobivaks (joonis 7, tabel 4), kuid kokkuvõttes peetakse ala siiski põhimõtteliselt arendatavaks.</p>	<p>Arendusala 6.2. puudutavaid asjaolusid on selgitatud punkti 8 ja 9 vastustes. Selgitame, et linnustiku mõjud on asukohtade valiku otsuse tegemise üks kriteerium. Arendusala 6.2. osas teatud tingimustel arenduse võimaluse jätmist toetab asjaolu, et alaga 6 külgnevana on juba koostamisel maakonnaplaneeringu ala P9 detailplaneering ning piirkonda on kavandamisel tuulepark. Ala 6.2. võimaldaks välja arendada ühe suure tuulepargi ala ning vähendaks vajadust hajutada tuuleparke üle valla territooriumi.</p>
<p>13. Ptk-s 4.1.4. 1 on öeldud: „Potentsiaalselt sobiliku alaga 3 kattuva maakonna väikse tugiala T9 pindala on 1018,67 ha ja sellest looduslikud alad 1017,07 ha ehk 99,84% (ilma haritava maa kõlvikuteta on looduslike alade osakaal tugialas 998,14 ha ehk 97,98%). Tegu on rohevõrgustiku seisukohalt kõige tundlikuma alaga. Roheala läbivana on antud asukohta kavandatud Rail Baltica raudtee trass. Alast edelasse on kavandatud Sanga ökodukt. Ökodukti toimimiseks tuleb tagada vähemalt 500 m raadiusega puhverala, kuhu tuulepargi rajamine ei tohiks olla lubatav. Arvestades RB trassi ja ökodukti paiknemist, siis rohevõrgustiku toimimise seisukohalt ei ole soovitatav tuulepargi rajamine RB trassist lõunasse jäävale ala osale.“ Keskkonnaamet on seisukohal, et ei piisa tuulepargi rajamise vältimisest ainult RB trassist lõunasse jäävale ala osale, ala 3 on tervikuna sobimatu. Maakonna väikese tugiala poolitab juba maakonnaplaneeringuga(*5) kavandatud Rail Balticu raudteetrass, tuulepargi rajamine RB trassist põhja poole killustab tugiala lõplikult. Lepplaane ja Tammiste ökoduktide loomastiku uuringutest on teada, et kõnealune tugiala jääb olulisele suurimetajate liikumise alale Tähtsamad liigid on metskits, metssiga, põder, hunt, ilves ja karu. Väiksematest loomadest liiguvad lähialal rebased, jänesed, nugised ja oravad ning sobivaid elupaiku ökodukti ümbruses on ka kährikutele, siilidele, kahepaiksetele ja roomajatele. Rail Balticu raudteetrassi tuleneva barjääriefekti leevendamiseks on ette nähtud Sanga ökodukti rajamine, mille toimimiseks tuleb tagada lähiümbruses piisaval hulgal looduslike alade säilimine. 500 m raadiusega puhverala säilitamine arvestades tuulepargi rajamisega kaasnevaid mõjusid ei taga mingil juhul ökodukti tõhusat toimimist.</p>	<p>Rail Balticu lõikude KMH aruannetes on peetud piisavaks ökoduktide ümber 500 m puhvervööndi säilitamist ökoduktide toimivuse tagamiseks. Antud juhul oli, arvestades tuulikute võimaliku mõjuga ulukitele, rakendatud kaks korda suuremat ehk 1000 m puhvrit. Arvestades nii laekunud Keskkonnaameti seisukohta kui teisi seisukohti, mis puudutasid ala 3 võimalikke tekitatavaid häiringuid elamualade suhtes, otsustati ala 3 eelvaliku alade hulgast välja arvata.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>14. Ptk-s 4.1.4.4 on antud edasiste uuringuteks ja hindamiseks suunis, et rohevõrgustikule avalduvate mõjude hindamisel tuleb arvesse võtta võimalikke koosmõjude esinemist piirkonda kavandatavate teiste võimalike tuuleparkidega. Keskkonnaamet peab vajalikuks koosmõjude hindamisel arvestada lisaks teiste tuulepargi arendustega, ka teiste kumulatiivsete tegevustega (nt detailplaneeringud, Rail Balticu projekt, päikesepargid, olemasolevad ja planeeritavad karjäärid jne).</p>	<p>KSH aruande ptk 4.1.4.4 ja EP seletuskirja täiendati vastavalt ettepanekule.</p>
<p>15. Ptk-s 4.1.6 on öeldud, et Natura eelhindamine viidi läbi KSH väljatöötamiskavatsuse (edaspidi VTK) koostamisel. Eelhindamisel välistati negatiivne mõju Pärnu jõe loodusala (EE0040345), Kuiaru loodusala (EE0040320), Navesti loodusala (EE0040333) suhtes. Keskkonnaamet peab vajalikuks selguse huvides tuleks peatükki 4.1.6 info, millistel kaalutlustel mõju kõnealustele Natura aladele välistati.</p>	<p>Ptk 4.1.6. täiendati vastavalt ettepanekule ning VTKs esitatud Natura eelhindamine dubleeriti KSH aruandesse. Selline lahendus küll kaotab eelhindamise läbiviimise mõtte KSH programmi staadiumis.</p>
<p>16. Ptk-s 4.1.6.2 on jõutud järeldusele, et planeeringualale (ala 6) tuulikute planeerimine Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks oleva tiigilendlase elupaikadele ebasoodsat mõju ei oma. Aruandes on välja toodud, et Soomaa looduslal ei paikne alast 6 (lähim Soomaale) vähemalt 3 km raadiuses tiigilendlasele olulise tähtsusega elupaiku ja seega on ebatõenäoline nende kolooniate esinemine loodusala antud osal. Peatükis 4.1.3 on aga väidetud, et veekogude, kui nahkhiirte oluliste toitumispaikade poolest on Rakvere maanteest ida poole jäävad metsased alad nahkhiirte seisukohast tuulegeneraatorite püstitamiseks vähem sobivad. Suured jõed on nahkhiirte olulised toitumisalad ning sageli asustavad nende ümbrust ka poegimiskolooniad ning pikki sellised veekogusid toimub tõenäoliselt ka nahkhiirte ränne. Keskmise nahkhiire koloonia kodupiirkonna suurus on 5 km, arvestades, et selle kese on jõgi ning sellest tulenevalt jääb ohutsooni ka ala 6 (Soomaale lähim).</p>	<p>Antud küsimuses konsulteeriti hindamises osalenud nahkhiirte eksperdiga. Täpsustame, et üldistatult võib nahkhiirekolooniate puhul pidada võimalikuks mõjualaks tööpoolest kuni 5 km. Tiigilendlase puhul on kolooniad seotud valdavalt elupaigaks sobilike hoonetega ning kodupiirkonna ulatus mõnevõrra väiksem (teaduskirjanduse alusel 3 km). Soomaa loodusala ala 6 poolset osal puuduvad täielikult tiigilendlase kolooniatele sobilikud hooned, seega selles piirkonnas ei esine tiigilendlase kolooniaid. Navesti jõel (ei ole Soomaa loodusala osa) ja Halliste jõel ei saa välistada tiigilendlaste toitumist. Toitumisalaks sobilikust veekogust tiigilendlaste regulaarsed lennud üldiselt üle 1 km kaugusele ei ulatu. Eelnevalt lähtuvalt on mõju Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks olevatele tiigilendlastele välistatud. KSH aruandes Natura hindamist täiendati antud osas.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>Keskkonnaameti hinnangul vajab selgitust, kuidas on jõutud täielikule veendumusele, et Soomaa loodusala piiril voolav Navesti jõgi ei ole antud liigile võimalikuks elupaigaks ning välistatud on mõju Soomaa loodusalale. Vastavalt Keskkonnaministeeriumi(*6) antud suunistele peab kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamisel asukohavaliku etapis tekkima põhimõtteline veendumus, et planeeringu täpsusastet silmas pidades on olemasoleva info põhjal võimalik valitud asukohta kavandatavat tegevust realiseerida nii, et ebasoodne mõju Natura aladele ja kaitse-eesmärkidele on välistatud. Lõplik veendumus ebasoodsate mõjude puudumise osas peab olema detailse lahenduse koostamise järgselt planeeringu kehtestamisel. Seega tuleb KSH aruandes seada tingimus, et detailse lahenduse koostamisel tuleb asukohavaliku KSH-s nõutud nahkhiireuuringute tulemuse alusel ka korrata Soomaa loodusala ja tiigilendlasega seotud Natura asjakohast hindamist, mille tulemus võib viia planeerimisprotsessi tagasi asukohavaliku etappi.</p>	<p>Vt eelmine punkt.</p>
<p>17. Ala 1.2 piirneb Kõrisoo loodusalaga, loodusala ja arendusala vahele pole jäetud 100 meetrit puhvrit vastavalt KeA juhendile. Lähtutud on konkreetset liigi elupaigast, mitte loodusala piirist. Kõrisoo kasvukoha seisund on hinnatud halvaks ning kuivenduse jätkuva mõju tõttu hävib kasvuala lähima 20 aastaga lõplikult. Detailse lahenduse koostamisel tuleb tuulikute või nendega seotud veerežiimi potentsiaalselt muutva taristu (nt teed, kraavid) kavandamisel lähemale kui 250 m loodusalast inventeerida soojumika kasvukohad looduslal ning hinnata neile avalduvat võimalikku mõju. Keskkonnaamet on seisukohal, et otstarbekas on soojumika inventuur teha KSH I etapis, et saada selgust, kas ala 1.2 arendamine Kõrisoo loodusalaga piirneval alal on üleüldse võimalik.</p>	<p>Soojumika kasvukohta looduslal mõjutab potentsiaalselt ehitustegevusega kaasnev veerežiimi muutus looduslal. Veerežiimi muutust on võimalik ehituslike lahendustega vältida (nt võib osutada vajalikuks loodusalaga külgnevale alale vundamendisüvendi ehitamisel sulundseinte kasutamine vms). Sellest tulenevalt on ka KSH aruandes seatud vajaduse põhine inventuuri nõue - juhul kui loodusalale lähemale kui 250 m soovitakse ehitada tuleb selgitada liigi täpsed kasvukohad looduslal ja sellest lähtuvalt kavandada sobilikud ehituslikud leevendusmeetmed. Seega ei ole alust eeldada, et loodusala piirnevale ala arendamine ei ole võimalik. Arvestama peab, et kui tuuliku labad peavad jääma tuulealale, siis reaalne ehitusala jääb juba nagunii tuuleala äärest vähemalt mõnekümne meetri kaugusele. Lähtudes siiski ettevaatusprintsipiist on ala 1.2. vähendatud Kõrisoo loodusala 100 m puhvri ulatuses lähtudes Keskkonnaameti juhendist.</p>
<p>18. Ptk 4.1.6.2 tabeli 11 andmetel ollakse väike-konnakotka püsielupaiga KLO3000831 osas seisukohal, et tuulepark tõenäoliselt ei mõjuta elupaiga taasisustamist. Enne vastavat ekspertarvamust, mis hindab taasisustamise tõenäosust, ei saa sellist järeldust Natura asjakohases hindamises teha.</p>	<p>KSH ptk 4.1.6.2. korrigeeriti ja ala 6.2 vähendati rakendades püsielupaigale KLO3000831 (pesa -1838090752) osas soovitatavat 2 km puhvrit.</p>
<p>19. Ptk 4.1.6.2 tabel 11 andmetel ei ole ala 6 puhul välistatud mõju merikotkale, kuid Natura hindamise järeldus on, et ebasoodne mõju Soomaa linnuala suhtes on välistatud. Kuidas on sellise järelduseni jõutud?</p>	<p>Ptk 4.1.6.2. tabel 11 parandati merikotka osas. Merikotka pesa jääb piisavalt kaugemale, et mõju sellele välistada.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>20. Soomaa linnualaga seotud Natura asjakohane hindamine ei peegelda EOÜ analüüsis väikeluige osas esitatud infot. Keskkonnaamet peab vajalikuks aruannet täiendada. Natura asjakohane hindamine ei kajasta ka mitmete Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevate röövlindude (kaljukotkas, merikotkas, väike-konnakotkas) EOÜ analüüsis toodud tsooni 3. Kuna tsoon 3 on analüüsi kohaselt tähelepanu vajav ala, kuhu tuulikute planeerimisel tuleb (eel)uuringuga selgitada sihtliigi esinemist alal või sihtliigi elupaigakasutust või hinnata hukkumisrisiki vms, selliseid hinnanguid on enamasti võimalik anda detailsete väliuuringute alusel. Tuginedes eelnevalt viidatud Keskkonnaministeeriumi kirjale on Keskkonnaamet seisukohal, et EOÜ analüüsis toodud tsooni 3 osas tuleb Natura hindamise täpsustus viia läbi detailse lahenduse KSH käigus ning lõplik ebasoodsa mõju puudumine tuleb tagada planeeringu kehtestamisel. Tsooni 2 kavandatud arenduste puhul tuleb aga negatiivse mõju puudumise põhimõtteline veendumus luua juba asukohavaliku etapi KSH käigus.</p>	<p>Ptk 4.1.6.2 Soomaa linnuala käsitlevat osa täiendati EOÜ analüüsi tsoonide kattuvuse infoga kui see oli asjakohane. KSH aruandesse lisati Natura hindamise osas kolm meetet/tingimust: Soomaa linnualale jääva väike-konnakotka püsielupaiga KLO9102314 suhtes tuleb rakendada 2 km välistavat puhvrit ümber teadaoleva pesapuu asukoha välistamiseks ebasoodsat mõju võimalikule liigi elupaiga taastasustamisele.</p> <p>Soomaa linnualale jääva tedre elupaikadele ebasoodsa mõju vältimiseks tuleb EOÜ analüüsi kohaseid tsoon 1 ja tsoon 2 alasid käsitleda tuulepargi asukohana ebasobivate aladena.</p> <p>Detailse lahenduse etapis tuleb ala 6 puhul linnustiku mõju hindamisel tähelepanu pöörata Soomaa linnualaga seotud väike-konnakotka, merikotka ja kaljukotka toitumisalade esinemisele ja väikeluikede võimalikule ülelennukoridorile.</p>
<p>21. Ptk-s 4.1.8.1 tabelis 21 on välja toodud vooluveekogude kattuvus potentsiaalselt sobilike aladega. Tori valla põhjaosa EP alale jääb ka seisuveekogusid, mis olid välja toodud „Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse tabelis 1 (lk 24). Keskkonnaamet peab vajalikuks välja tuua kõik eriplaneeringu alal olevad veekogud (ka seisuveekogud sh tehisejärv)."</p>	<p>Selgitame, et potentsiaalselt sobilikele aladele ei jää EELIS andmetel seisuveekogusid, sh allikaid, järvi ega tehisejärvi. Vastav selgitus lisati ptk 4.1.8.1. Aruande ebavajaliku infoga ülekoormamise vältimiseks ei pea KSH juhtekspert asjakohaseks esitada eriplaneeringu alale, kuid väljaspoole potentsiaalselt sobilikke alasid, jäävate veekogude loendit.</p>
<p>22. Ptk 4.1.8.3 - EP lähteülesandes on määratud, et tuulikuid ei rajata üldjuhul elamualadele lähemale kui 1 km, seega jäävad ka enamik piirkonna salv- ja puurkaevusid tuulepargi võimalikust alast kaugemale kui 1 km. Siiski tuleks selguse huvides välja tuua iga potentsiaalselt sobiliku ala kohta, kui kaugel on teadaolevalt lähim salv- ja puurkaev.</p>	<p>Ptk 4.1.8.3. täiendati ettepanekukohase infoga - lisati tabel teadaolevate kaevude kauguse kohta potentsiaalselt sobilike alade kaupa. Juhime tähelepanu, et puurkaevude asukohad olid juba eelnevalt kuvatud ka ptk 4.1.8.3 põhjavee kaitstust ja puurkaevude paiknemist kajastaval joonisel.</p>
<p>23. Ptk 4.1.8.5 osas peab Keskkonnaamet vajalikuks lisada täpsustava lausena, et vajalik on kaardistada lähimad salv- ja puurkaevud, mida võib kavandatud tuulepark mõjutada ning millele tuleb vajadusel kavandada sobivad leevendus- ja seiremeetmed.</p>	<p>KSH aruannet ja EP seletuskirja täiendati vastavalt ettepanekule.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>24. Ptk-s 4.2.1.2 (lk 90) on öeldud, et Tootsi tuulepargi puhul ei ole rajatavate tuulikute täpne mark veel teada, seega kasutati mürakaarti (koosmõju Tootsi tuulepargiga, joonis 22) koostamisel Enercon E160 tuulikust masti kõrgusega 166 m (ehitusload lubavad 245 m kõrguseid tuulikuid). On teada, et Tootsi-Sopi tuuleparki püstitatakse Nordex tuulikud.</p>	<p>Selgitame, et KSH aruandes on mürahinnang tehtud enne Tootsi tuulepargi tuulikutootja selgumist. Praeguseks selgunud Nordex-i tuulikumudel on väiksema müra emissiooniga kui indikatiivses müra modelleeringus kasutatud Enerconi tuulikumudel, seega ei ole vajadust modelleeringut ümber teha. Hinnatud on halvemat varianti, kui eeldatavalt realiseeruv. Detailse lahenduse koostamisel tuleb koostada mürahinnang lähtudes vastaval ajahetkel olevast teadmistest piirkonnas olemasolevate ja kavandatavate tuulikute kohta.</p>
<p>25. Ptk 4.2.5.2 ja 4.2.5.3 – KSH aruandes on muuhulgas öeldud, et olulisimaks väärtuslikuks maastikuks võib piirkonnas pidada Soomaad. Ala 6 paikneb Soomaa väärtuslikule maastikule (kõige) lähemal ning nimetatud väärtuslikul maastikul jääb esinema alasid, kus tuulepark on soodsate ilmastikutingimuste korral selgelt nähtav ja vaadet muutev. KSH VTK ptk-s 2.4 tabelis 1 on välja toodud, et muutuda võivad väärtuslikult maastikult avanevad vaated (selgitatakse fotomontaažide koostamisega KSH käigus). Eeskätt on oluline mõju selgitamine Soomaa väärtuslikule maastikule. KSH aruandes ei ole koostatud lubatud fotomontaaže (analoogselt Pärnu linna ja Tori valla tuuleenergeetika eriplaneeringuga) tuuleparkide visuaalse mõju täpsustamiseks Soomaale. Soomaa osas tuleks visuaalne nähtavusanalüüs esitada Soomaa rahvuspargi enam külastatavatest kohtadest, mille vaadet muudetakse (näiteks Soomaa jõed ja kaldaalad, RMK matkarajad-külastuskohad).</p>	<p>Ptk 4.2.5.2. täiendati fotomontaažidega Soomaa vaatepunktidest.</p>
<p>26. Ptk-s 4.4 on CO2 sidumise/talletamise aspektist lähtuvalt käsitletud metsamaa raadamist. Detailse lahenduse faasis tuleb metsamaa raadamisega kaasnevat mõju hinnata põhjalikult (elustik, liigirikkus, muldade degradeerumine, mikrokliima muutus, alade killustumine, raiejärgse tormiheite oht).</p>	<p>Ettepaneku alusel täiendati KSH aruande ptk 4.1.4.4 ja tingimus lisati EP seletuskirja.</p>
<p>27. KSH aruande kokkuvõtte on esitatud väga üldistatud ülevaade eriplaneeringu ja KSH protsessist ja selle tulemustest. Arvestades aruande mahukust ning mõjude hindamist teemade mitte alade kaupa, peab Keskkonnaamet vajalikuks esitada kokkuvõttes detailne ülevaade edasiste uuringute ja hindamise vajadusest (detailse lahenduse koostamiseks) ka alade kaupa. Edasiste uuringute ja hindamise vajadust ei ole piisava detailsusega käsitletud ka asukoha eelvaliku dokumendis.</p>	<p>Lähtuvalt mõjude hindamise metoodikast peab KMH/KSH aruande kokkuvõtte olema mittetehniline, ülevaatlik ja kõigile lugejatele arusaadav. KSH aruande kokkuvõtte koormamine aruandes selgelt eristatavate (esitatud erineva värviga taustal iga mõjuvaldkonna lõpus) tingimuste dubleerimisega ei ole põhjendatud. Kõik KSHs esitatud tingimused detailse lahenduse koostamiseks on esitatud EP seletuskirjas. Alade kaupa esinevad tingimused ainult linnustiku osas. Ülejäänud mõjuvaldkondade puhul on kõigi alade puhul kehtivad samad tingimused. Linnustiku osas on tingimuste erinevus EP seletuskirjas esitatud arusaadavalt - vajalikud hinnangud/uuringud on seotud alade numbritega.</p>
<p>Lähtuvalt eelöeldust ei kooskõlasta Keskkonnaamet PlanS § 105 lg 2 ja Vabariigi Valitsuse 17.12.2015 määruse nr 133 „Planeeringute koostamisel koostöö tegemise</p>	<p>EI KOOSKÕLASTA. TÄIENDUSED VIIDUD DOKUMENTI, ESITATAKSE UUESTI KOOSKÕLASTAMISEKS.</p>

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>kord ja planeeringute kooskõlastamise alused“ § 3 p 2 alusel Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja selle KSH esimese etapi aruannet. Eriplaneeringumaterjalid vajavad eelkirjutatu alusel olulisel määral täiendamist.</p>	
<p>6. Rahandusministeerium 13.03.2023 nr 15-3/962-2</p>	
<p>1. Otsuse eelnõus on toodud, et planeeringualal on määratud viis elektrituulikute eelvaliku ala, asukoha eelvaliku seletuskirja peatükis nr 3.2.1 on toodud, et määratud on neli ala, eriplaneeringu põhijoonisel kannavad eraldi numeratsiooni kuus ala (1.1, 1.2, 2, 3, 6.1 ja 6.2). Palume asukoha eelvaliku alade hulk üle vaadata ja sõnastada nende arv dokumentides üheselt ja selgelt.</p>	<p>Nõustume, et alade ja alamalade süsteem tekitab segadust ning korrigeerime nii seletuskirja kui eelnõu.</p>
<p>2. Pärnu maakonna planeeringu peatükis 4.3.2 „Taastuveneergetika“ on määratud, et tuuleparkide kavandamisel tuleb muu hulgas lähtuda tuuleenergeetika teemaplaneeringu seletuskirja alapeatükis 2.2 käsitletud tõenäoliselt ebasobivate alade kriteeriumitest, täpsustades neid lähtuvalt hetkesituatsioonist. Tiheasustusalade täpsustamisel tuleb lähtuda kohaliku omavalitsuse ja maakonnaplaneeringuga määratud tiheasustusalade piiridest. Tuuleenergeetika teemaplaneeringu peatüki 2.2.1 „Tõenäoliselt ebasobivad alad“ juures on välistavaks kriteeriumiks määratud tiheasustusalad puhervööndiga 2000 m. Tootsi alevi osas hetkel kehtiv üldplaneering puudub. Vastavalt Pärnu maakonna planeeringu seletuskirja peatükile 2.5 „Asustuse suunamise üldpõhimõtted“ on Tootsi alev määratud tiheasustusega alaks 1998. aastal kehtestatud Pärnu maakonna planeeringuga ja kehtivas maakonnaplaneeringus on Tootsi alev jätkuvalt määratud tiheasustusega alaks. Eriplaneeringu eelvaliku ala nr 2 paikneb Tootsi alevi tiheasustusalale lähemal kui 2000 m. Palume põhjalikumalt hinnata eelvaliku ala nr 2 sobivust. Arvestada mõjutatavate elanike hulka, sh Rail Baltic arengust tulenevat Tootsi alevi kasvupotentsiaali ning kumuleeruvaid mõjusid elukeskkonnale, kuivõrd Tootsi alevi ligidale juba ehitatakse ulatuslikku tuuleparki. Märgime, et maakonnaplaneeringu muutmine on võimalik üksnes põhjendatud vajaduse korral.</p>	<p>Sama seisukohta on avaldanud ka Põhja-Pärnumaa vallavalitsus. Sellest lähtuvalt eemaldatakse ala 2 eelvaliku aladest.</p>
<p>3. Asukoha eelvaliku seletuskirja peatüki 2.2.1 kohaselt kehtivad eriplaneeringu alal Are valla üldplaneering (Are Vallavolikogu 29.12.2009. a otsus nr 73) ja Tori valla üldplaneering (Tori Vallavolikogu 29.12.2009. a määrus nr 22). Esitatud materjalist ei selgu, kas eriplaneeringu asukoha eelvaliku lahendus on kehtivates üldplaneeringutes seatud põhimõtetega kooskõlas.</p>	<p>Kehtivate üldplaneeringute peatükki lisati järgnev tekst: "Are valla üldplaneeringus puuduvad tuuleenergeetika arendussalad ja arenduspiirkonnad. Eriplaneeringuga planeeritud elektrituulikute eelvalikuala ei kattu ehitamiseks mõeldud aladega, peamiselt on kattumine rohevõrgustiku alaga või põllumajandusliku maaga. Kuna tuulepargi tegemine jätab võimaluse jätkata nii</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>Selgitame, et peatselt (17.03.2023) jõustub elektrituruseaduse ja teiste seaduste muutmise seadus, millega muu hulgas muudetakse planeerimisest, et võimaldada tuuleparki kavandava kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuga põhjendatud juhul muuta kehtivat üldplaneeringut. Üldplaneeringu põhilahenduse muutmine on põhjendatud juhul, kui üldplaneeringu kehtestamise järgselt on muutunud või kehtestatud õigusakte, samuti kui on ilmnenud uued faktilised asjaolud, mis üldplaneeringu kehtestamise ajal välistasid tuuleparkide rajamise võimalikkuse kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil või selle osal. Arvestades eeltoodut, palume selgitada lahenduse vastavust kehtivatele üldplaneeringutele. Vajadusel on võimalik viidata üldplaneeringu põhilahenduse muutmise kaalumise vajadusele eriplaneeringu detailse lahenduse koostamisel.</p>	<p>metsa- kui põllumaa majandamisega ja puuduvad konfliktid kavandatud ehitamisega, siis ei ole vastuolu Are valla üldplaneeringu põhimõtetega. Tori valla kehtivasse üldplaneeringusse on sisse viidud (kaardile kantud) Pärnu maakonna planeeringuga „Tuuleenergeetika teemaplaneering“ määratud tuuleenergeetika arendusalad ja arenduspiirkonnad. Arendusalad ei kattu eriplaneeringu alaga. Arenduspiirkond Tohera ja Aesoo külas kattub eriplaneeringu alaga. Eriplaneeringuga planeeritud elektrituulikute eelvalikuala ei kattu ehitamiseks mõeldud aladega, peamiselt on kattumine rohevõrgustiku alaga või põllumajandusliku maaga. Kuna tuulepargi tegemine jätab võimaluse jätkata nii metsa- kui põllumaa majandamisega ja puuduvad konfliktid kavandatud ehitamisega, siis ei ole vastuolu Tori valla kehtiva üldplaneeringu põhimõtetega." Kuivõrd meie hinnangul puudub vastuolu üldplaneeringu põhilahendusega (kirjeldus eespool), siis puudub ka vajadus üldplaneeringu põhilahenduse muutmiseks.</p>
<p>4. Palume eriplaneeringu seletuskirja peatükis 3.2.1 „Tuulepargi elektrituulikute eelvaliku ala“ kajastada, kas tuulikute asukoha täpsustamisel peab tuulik kogu ulatuses jääma määratud eelvaliku ala sisse või võivad tuuliku labad ulatuda üle ala piiri.</p>	<p>Lisasime selgituse.</p>
<p>5. Kõik tuulepargi eelvaliku alad jäävad valdavas osas maakonna planeeringuga määratud rohevõrgustiku tugi-aladele. KSH I etapi aruande peatükis 4.1.4.1 „Mõju elurikkuse kaitsele ja säilimisele“ on toodud, et vastavalt maakonnaplaneeringule ei tohi looduslike alade osatähtsus tuumaladel langeda alla 90% pindalast ning koridorides alla 70% koridori keskmisest läbimõõdust. Antud tingimusega tuleb detailse lahenduse koostamisel arvestada või tuleb tegevust käsitleda maakonnaplaneeringut muutvana ning leida meetmed rohevõrgustiku kao kompenseerimiseks. Eriplaneeringu seletuskirja peatüki 3.10 „Rohevõrgustik ja metsad“ kohaselt tuleb järgmise etapi lahenduse KSH käigus kaasata ökoloog ja hinnata tuuleparkide rajamise mõju rohevõrgustikule sh kaitstavate alade ja elupaikade sidususele. Rohevõrgustikule avalduvate mõjude hindamisel tuleb arvesse võtta võimalikku koosmõjude esinemist piirkonda kavandavate teiste võimalike tuuleparkidega, arvestades koostamise ajahetkel teadaolevat infot nende osas. Juhime tähelepanu, et vastavalt Pärnu maakonna planeeringu peatükile 4.3.2 „Taastuenergeetika“ ei tohi elektrituulikute rajamine rohelise võrgustiku alale kahjustada rohelise võrgustiku toimimist ja sidusust. Rahandusministeerium</p>	<p>Ptk 3.9 lisati järgnev lõik: <i>Vastavalt maakonnaplaneeringule ei tohi looduslike alade osatähtsus tuumaladel langeda alla 90% pindalast ning koridorides alla 70% koridori keskmisest läbimõõdust. Antud tingimusega tuleb detailse lahenduse koostamisel arvestada või tuleb tegevust käsitleda maakonnaplaneeringut muutvana ning leida meetmed rohevõrgustiku kao kompenseerimiseks. Maakonnaplaneeringu muutmine rohevõrgustiku osas on võimalik vaid põhjendatud juhul ja tingimusel, et rohevõrgustiku terviklik toimimine on tagatud.</i></p>

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>nõustub, et rohevõrgustiku toimimist on vajalik detailse lahenduse välja töötamisel põhjalikult ja laiapõhiselt analüüsida. Maakonnaplaneeringu muutmine rohevõrgustiku osas on võimalik vaid põhjendatud juhul ja tingimusel, et rohevõrgustiku terviklik toimimine on tagatud.</p>	
<p>6. Asukoha eelvaliku seletuskirja peatükis 3.21 „Visuaalne mõju“ on toodud, et järgmise etapi mõjude hindamise käigus tuleb teostada uus visuaalse mõju hinnang, mis peab lähtuma kavandatavatest tuulikute asukohtadest ja tuulikute mõõtmetest. Tuleb anda hinnang piirkonna oluliste vaatepunktide vaadete muutumisele ja koostada neist fotomontaažid vm visualiseeringud. Mõjude hindamisel tuleb arvestada piirkonna jaoks puhkemajanduslikult oluliste vaadetega.</p> <p>Maakonnaplaneeringuga on tehtud ettepanek määrata Tori ja Soomaa väärtuslikud maastikud rahvusmaastikeks, mis on oma olemuselt unikaalsed, tuntud ja väärivad kõrgendatud tähelepanu. Soomaa on üheks Pärnumaa oluliseks külastusobjektiks. Soomaa piirkonna teemaplaneeringuga (kehtestatud 09.12.2018) on Tori alevik määratud üheks Soomaa väravaks. Soomaa teemaplaneeringu seletuskirja peatükis 5.1.5.1 „Väärtuslike maastike säilimise tingimused“ on toodud, et vältida tuulegeneraatorite rajamist väärtuslikule maastikule ja kaunite vaadete vaatesektoritesse. Eelvaliku ala 6.1 kattub vähesel määral Tori väärtusliku maastikuga. Palume detailse lahenduse väljatöötamisel analüüsida põhjalikult ja laiapõhiselt tuulikute sobivust väärtuslikule maastikule. Hinnata tuleb mõju maastiku väärtustele ja vaadeldavusele Tori ja Soomaa väärtuslike maastike olulisematest vaatepunktidest ja maakonnaplaneeringuga määratud silmapaistvalt ilusa vaatega kohtadest. Vajadusel tuleb seada meetmed visuaalsete mõjude leevendamiseks ja maastiku omapära säilimiseks. Maakonnaplaneeringu muutmine väärtusliku maastiku osas on võimalik vaid põhjendatud juhul ja tingimusel, et maastikuväärtused säilivad</p>	<p>KSH aruannet ja EP seletuskirja täiendati vastavalt ettepanekule. Seletuskirja lisati: <i>Samuti tuleb analüüsida põhjalikult ja laiapõhiselt tuulikute sobivust väärtuslikule maastikule. Hinnata tuleb mõju maastiku väärtustele ja vaadeldavusele Tori ja Soomaa väärtuslike maastike olulisematest vaatepunktidest ja maakonnaplaneeringuga määratud silmapaistvalt ilusa vaatega kohtadest. Vajadusel tuleb seada meetmed visuaalsete mõjude leevendamiseks ja maastiku omapära säilimiseks. Maakonnaplaneeringu muutmine väärtusliku maastiku osas on võimalik vaid põhjendatud juhul ja tingimusel, et maastikuväärtused säilivad.</i> Selgitame täiendavalt, et maakonnaplaneeringu muutmise vajadus selgub detailse lahenduse koostamisel. Antud juhul on ala 6.1 osas võrdlemisi väike kattuvus väärtusliku maastikuga ning võimalik on ka, et väärtuslikule maastikule tuulikuid ei kavandata. Ka võimalik vaatesektorite mõjutamine sõltub detailsest lahendusest.</p>

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>7. Võrgueeskirja § 2 kohaselt on tuulepark mitmest elektrituulikust ning elektrituulikuid omavahel ja neid liitumispunktiga ühendavatest seadmetest, ehitistest ning rajatistest koosnev elektrijaam. KSH I etapi aruande kohaselt on tuulikutepargi põhivõrguga ühendamiseks vaja rajada tuulepargi alale rajatavast alajaamast 110 kV elektriliin, mis ühendatakse tuulepargi põhivõrgu alajaama või põhivõrgu 330 kV liinile rajatavasse uude alajaama. Lähimaks põhivõrgu alajaamaks on Sopi alajaam. Eriplaneeringu ala läbib 330 kV liin. Reaalselt on alade 1, 2 ja 3 perspektiivseim ühenduspunkt käesoleval ajal Sopi alajaam või alternatiivina ka Pärnu-Jaagupi alajaam, mis jäävad aga Põhja-Pärnumaa valla territooriumile. Tori eriplaneeringuga ei ole võimalik otseselt teise omaavalitsuse territooriumile tegevusi kavandada. Esitatud materjali järgi ei ole eriplaneeringu asukoha eelvaliku etapis määratud võimalikke põhivõrguga liitumise alajaamasid. Küll on määratud tuulepargi ühendusliini eelvaliku ala, kuhu on võimalik ehitada tuuleparki alajaama põhivõrguga ühendav ühendusliin ning vajalikud ehitised põhivõrgu külge ühenduse tegemiseks. Palume eriplaneeringu seletuskirja peatükis 3.3.2 „Tuulepargi ühendusliini eelvaliku ala“ põhjalikumalt käsitleda põhivõrguga ühendamise võimalusi ja otstarbekust. Tuua selgemalt välja, kas alale on võimalik kavandada uut põhivõrgu alajaama. Käsitleda tuleb, millised on olemasolevad põhivõrgu alajaamad kuhu ühendus oleks võimalik ja otstarbekas erinevate eelvaliku alade puhul kavandada, ning kas ja millistel tingimustel on võimalik kavandada ühendused naaberomavalitsuse territooriumile. Eriplaneeringu detailse lahenduse koostamisel tuleb tagada planeeringu elluviidavus, sh tuulepargi ühendamise võimalus põhivõrgu liitumispunktiga. Juhul, kui tuuleparkide ühendamine on otstarbekas kavandada Põhja-Pärnumaa valla territooriumil paiknevatesse alajaamadesse, palume koostöös naaberomavalitsusega selgitada välja sobivaim viis ühenduse kavandamiseks. Arvestades, et Põhja-Pärnumaa üldplaneering jõuab peatselt vastuvõtmisele, soovime koostöö tegemist ja võimaluste kaalumist Põhja-Pärnumaa vallaga võimalikult varajases etapis.</p>	<p>Konsulterides juhtivate taastuvenergia ettevõtete inseneridega, kellel on läbi ajaloo suuremahuliste taastuvenergiajaamade ehitamise kogemus, ei ole õige asukoha eelvaliku staadiumis kavandada täpseid liitumislahendusi, kuna täpset infot on liiga vähe. Võimaliku alajaama konkreetne asukoht sõltub mh kokkuleppes maaomanikega ja Eleringiga. Asukoha eelvaliku raames, kui ei ole teada reaalselt võrku liidetavate tuulikute arv ning koguvõimsus ei saa ka Elering anda adekvaatset infot liitumise võimaluste kohta. Lisaks selgitame, et liitumiseks kasutatav alajaam ei pea olema piirkonnas olemasolev alajaam (Pärnu-Jaagupi või Sopi) võimalik on ka uue alajaama rajamine nt liinile. Seega ei määrata planeeringus täpsemalt kuhu ja kuidas toimub tuuleparkide liitumine. Planeeringut koostavad konsultandid on korduvalt nii RaM-i kui MKM-i spetsialistidele teinud ettepaneku muuta võrgueeskirja, just sellesama probleemi tõttu, et lähim liitumine võib olla naaberomavalitsuses, kuid mingil põhjusel ei soovita võrgueeskirja muuta.</p> <p>Konsultatsioonide kohaselt on planeering tehniliselt elluviidav, küsimus võib olla majanduslikus tasuvuses. Rahandusministeerium on oma käsitlustest esitanud seisukoha, et kui ühendusliini kavandada maa-aluse kaabelliinina, siis saab seda teha projekteerimistingimuste alusel ning ei ole vajadust liini ehitamise ala määramiseks. Kui see on nii või kui tulevikus muutub võrgueeskiri, siis on võimalik ühendada ka elektrituulikute eelvalikualale kavandatavad elektrituulikud naaberomavalitsusse. Nii Elering kui ka Elektrilevi on kaasatavatena kaasatud planeeringu koostamisse.</p>
<p>Palume Tori Vallavalitsusel tagada, et eriplaneeringu koostamisse oleksid kaasatud kõik isikud, kelle õigusi võib planeering puudutada ja isikud, kes on avaldanud soovi olla koostamisse kaasatud. Samuti isikud ja asutused, kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju või eriplaneeringu elluviimise vastu, sealhulgas valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid neid ühendava organisatsiooni kaudu.</p>	<p>Teadmiseks võetud</p>

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
7. Põhja-Pärnumaa Vallavalitsus 13.03.2023 nr 7-1.1/352-1	
<p>Planeeringuala kaardil välja toodud arendusala nr 2 elamutest ja perspektiivse elamumaa 1 km puhvertsooni jääb Põhja-Pärnumaa valla Tootsi alevi väikeelamute arenguala, mis on välja toodud Põhja-Pärnumaa valla koostatavas üldplaneeringus (eskiis on avalikustamise läbinud ja Tori valla poolt esitatud ettepanekutes kirjaga 26.01.2022 nr 54 selle kohta vastuväiteid ei ole esitatud). Endisel Tootsi vallal puudus üldplaneering, kuid asustusüksusena oli ja on Tootsi alev olemas.</p>	-
<p>Vastavalt kehtivale Pärnu maakonnaplaneeringu (kehtestatud 29.03.2018 käskkirjaga nr 1.1-4/74) lisale 6. Tuuleenergeetika teemaplaneeringu seletuskirjale tuleb lähtuda teemaplaneeringust, kui soovitakse rajada vähemalt kahest, alates 500kW võimsusega, elektrituulikust koosnevat elektrivõrku ühendavat tuuleparki milles kasutatakse elektrituuliku, mille torn on maksimaalselt 175 m kõrge, rootori labade diameeter kuni 150 m ja elektrituuliku maksimaalne kogukõrgus (koos labadega) 250 m ning ühe elektrituuliku emiteeritav müratase ei ole tugevam kui 110 db. Kõrgemate kui 250 m (kogukõrgus koos labadega) tuulikute kavandamisel tuleb koostada asjakohane üldplaneering või maakonnaplaneering. Maakonnaplaneeringuga on määratud kaugus tiheasutusaladest 2 km (vt Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering tabel.2). Tegemist on Pärnumaa kohalike omavalitsuste, Terviseameti ja maavalitsuse kaalutusotsusega. Pt 2.2.1 Tõenäoliselt ebasobivad alad punkt 2 Tiheasutusalad. Puhverala ulatus 2000 m. on nii suure alevi puhul meie õigustatud ootus. Käesolevat eriplaneeringut võiks käsitleda kui asjakohast uut üldplaneeringut, kuid maakonnaplaneeringus seatud üldisi põhimõtteid arvestades. Kuivõrd tegemist on veelgi kõrgemate tuulikutega kui 290 m, siis peaks tiheasutusalast olema ka uue eriplaneeringuga kauguseks vähemalt 2 km. Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi punkti 1.1 Eesmärk, vajadus ja ülesanded kohaselt lähtutakse järgmistest põhimõtetest: 1. tuuliku kaugus lähimast elamust peab olema üldjuhul vähemalt 1 km või müranormi piirides ja varjutuse häiringuteta; 2. tuulepargi asukoha eelvaliku tegemisel tuleb arvestada riigikaitse- ja keskkonkakaitse ja muude asjakohaste piirangutega, sh kaitsealuste objektide kaitse-eesmärkidega ning sotsiaalsete ja majanduslike aspektidega. Seejuures peab tuulepark olema asukohas, kus see võimalikult vähe häirib piirkonna asustust, keskkonda (miljööd), sh vaateid maastikule. Kaasatavate ametiasutuste ja kohalike elanikega koostöös tuleb tuvastada olulised tuulepargist</p>	-

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
<p>mõjutatavad loodus-, majandus-, keskkonnaaspektid ja sotsiaalsed aspektid, mis vajavad täpsemat käsitlemist ning selgitada välja asjakohased leevendus- ja ennetusmeetmed; Sama dokument p.1-3.1.4 Pärnu maakonnaplaneering 2030+ sätestab, et Eriplaneeringu ja KSH koostamisel lähtutakse maakonnaplaneeringuga seatud tuuleenergeetika ruumilise arendamise üldistest põhimõtetest v.a maakonnaplaneeringus määratud arenduspiirkondade paiknemisest. Millest me järeldame, et tiheasutusalast 2km nõudega arvestatakse.</p>	
<p>Avalikul eriplaneeringu eeltutvustusel 21.02.2023 Suigu seltsimajas öeldi välja põhimõtte, et elamumaa kruntidest ja perspektiivsetest elamute arendusaladest on arvestatud vähemalt 1km puhvriga. Tootsi alevi elamute arenduspiirkonnaga ei ole arvestatud. Põhja-Pärnumaa vallavalitsus on seisukohal, et Tootsi alevil on juba rajamisel olev Suursoo tuulepark 2,2 km kaugusel ning kumulatiivse mõju moodustab juba Tori valla tuuleala 1.2, lisaks tuuleala 2. Tootsi alevil ei ole võimalust areneda soovitud suunas.</p>	-
<p>Seetõttu teeb Põhja-Pärnumaa vald ettepaneku arvestada Pärnu maakonnaplaneering 2030+ põhimõtetega ning Tootsi alevile lähemale kui 2 km tuulikute arendusalasid mitte planeerida.</p>	Arvamusega arvestatakse ja ala 2 on eemaldatud asukohavaliku alade seast, sest 2 km puhvri rakendamisel ei säili ala piisavas mahus, et sinna tuuleparki kavandada.
<p>8. Riigimetsa Majandamise Keskus (edaspidi RMK) 13.03.2023 nr 1-55/2022/1</p>	
<p>RMK on ka varasemates eriplaneeringu etappides oma seisukohad Tori vallavalitsusele esitanud. Käesoleva kirjaga lisame varasemalt RMK poolt esitatud ettepanekutele järgmised punktid:</p>	<p>Selgitame, et asukohavaliku etapis ei ole vaadatud maade kuuluvust, kuid planeeringust huvitatud isikutel on huvi tuuleparke rajada üldjuhul eramaadel. Asukoha eelvaliku etapis ei panda paika tuulikute ja trasside paiknemist, seega ei ole võimalik hinnata RMK haldusala maade kasutamise vajadust. Tuulepargi ehitusel kaasneb teede, trasside ja tuuliku montaažiplatside aladelt metsa raadamine. Sellistel aladel on edaspidi metsa kasvamine takistatud. Väljaspool raadatavat ala metsa edasine kasvamine ja kasvatamine oluliselt mõjutatud ei ole. Edasisel tuulepargi planeerimisel on RMK kui maaomaniku esindajal õigus kaasa rääkida oma haldusalas olevate maade kasutamise võimaluse osas tuulikute/trasside asukohana. Seletuskirjas on ptk 3.10 märgitud: "RMK haldusalas olevatel kinnistutel toimub elektrituulikute ja neid teenindava taristu asukoha valimine koostöös RMK-ga."</p>
<p>1. Tuulikute rajamine RMK maadele ei tohiks takistada metsa kasvamist ja kasvatamist ja tuulepargi planeerimisel arvestada sellega võimalikult suures ulatuses;</p>	
<p>2. Teede ja liinide rajamine ning teede kasutamine RMK haldusalas olevatele kinnistutel tuleb RMK-ga läbirääkida ja kokku leppida ning vajadusel sõlmida RMK-ga leping rajatiste ehitamiseks ja kasutamiseks;</p>	
<p>3. RMK maid hõlmavatel eelvaliku aladel (alad 1.2, 3 ja 6.1, 6.2) kui ka ühendusliinide eelvaliku aladel tuleb tuulikute ja ühendusliinide lahendus leida väljaspool looduskaitsepiiranguid ja müügiks kuuluvaid maid.</p>	
<p>Samuti palume arvestada ka kõiki RMK poolt varasemalt esitatud seisukohti.</p>	

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
9. Terviseamet 15.02.2023 nr 9.3-1/23/1010-2	
Terviseameti lääne regionaalosakond on tutvunud esitatud planeeringumaterjalidega ning kooskõlastab kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu (Tori põhjaosa) asukoha eelvaliku otsuse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) esimese etapi aruande. Amet on nõus, et mõju inimeste tervisele võib avalduda olulise mõjuna, mistõttu tuleb tuulikute lõpliku arvu ja paigutuse fikseerimisel, samuti kindla tuulikutüübi väljavalimisel (vastavalt ka kavandatavate tuulikute mõõtmete selginemisel) kõigi arendusalade puhul täpsemalt hinnata müra, madalsagedusliku heli ning varjutuse teket ja levikut.	KOOSKÕLASTATUD MÄRKUSTETA.
10. Transpordiamet 03.03.2023 nr 7.2-1/23/3235-2	
Esitasime ettepanekud eriplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse kohta 23.11.2021 kirjaga nr 7.1-2/21/3589-3, millega on arvestatud.	KOOSKÕLASTATUD.
Võttes aluseks ehitusseadustiku (EhS) ja planeerimisseaduse (PlanS) kooskõlastame eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande. Juhime tähelepanu, et hilisemas etapis on vajalik hinnata asukohtade juurdepääsetavust ka ülegabariidilistele veostele.	Tingimus lisati planeeringu seletuskirja.
Kooskõlastus kehtib kaks aastat kirja välja andmise kuupäevast. Kui selleks ajaks ei ole tehtud asukoha eelvaliku ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande vastuvõtmise või sellest keeldumise otsust, siis palume taotleda uus kooskõlastus, vajadusel esitada korrigeeritud eriplaneeringu lähteseisukohad ja KSH programm ettepanekute saamiseks.	-
11. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) 01.03.2023 nr 16-6/21-02100-005	
TTJA tutvus asjakohaste materjalidega ning edastab järgnevad märkused:	KOOSKÕLASTATUD MÄRKUSTEGA. ESITATAKSE TTJA-LE UUESTI ÜLEVAATAMISEKS JA KOOSKÕLASTAMISEKS.
1. Palume planeeringu menetlusse kaasata ka OÜ Rail Baltic Estonia.	Vastav isik on olnud kaasatud.
2. Raudtee lähedusse tuulikute kavandamisel tuleb need raudtee kaitsevööndi (raudtee kaitsevöönd ulatub 30m kaugusele rööpme teljest) servast paigutada vähemalt tuulikute tipukõrguse kaugusele.	Kõik asukoha eelvaliku alad jäävad raudtee kaitsevööndist kaugemale kui tuulikute võimalik tipukõrgus.
12. Keskkonnaministeerium 15.03.2023 nr 7-15/23/581-3	
Keskkonnaministeerium kooskõlastab otsuse eelnõu ja KSH aruande tingimusel, et arvestatakse järgmiste märkuste ja ettepanekutega planeeringu ja KSH aruande kohta.	KOOSKÕLASTATUD MÄRKUSTEGA, MÄRKUST ARVESTATUD JA TÄIENDUSED VIIDUD DOKUMENTI. ESITATAKSE KESKKONNAMINISTEERIUMILE UUESTI ÜLEVAATAMISEKS JA KOOSKÕLASTAMISEKS.

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>1. Täpsustada KSH aruande kokkuvõttes (lk 5) ja ptk 3 „Seosed asjakohaste strateegiliste arengudokumentidega“ (lk 17), et 08.02.2023 Riigikogus ajakohastatud „Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“1 näeb ette, et Eesti pikaajaline siht on tasakaalustada kasvuhoonegaaside heide ja sidumine hiljemalt 2050. aastaks ehk vähendada selleks ajaks kasvuhoonegaaside netoheide nullini. Samuti korrigeerida vastavalt eriplaneeringu seletuskirja (ptk 2.1.1 lk 6).</p>	<p>Täpsustatud vastavalt ettepanekule</p>
<p>KSH aruande ptk 4.2.1.3 „Madalsageduslik müra“ (lk 94) on kirjas, et madalsageduslikule mürale kehtivad soovituslikud tasemed sotsiaalministri 04.03.2002 määruse nr 42 „Müra normtasemed elu- ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid“ lisa alusel (aruande tabel 23). Märkime, et tegelikult saab Sotsiaalministeeriumi hinnangul nimetatud määruses sätestatud madalsagedusliku müra tasemeid pidada kohustuslikult siduvateks, mitte soovituslikeks. Esitame järgnevalt Sotsiaalministeeriumi seisukoha. Määruse nr 42 lisas esitatud tabeli juures on kirjas: „Soovituslikud helirõhutasemed madalsagedusliku müra häirivuse hindamiseks elamute elu- ja magamisruumides ning nendega võrdsustatud ruumides öisel ajal on toodud tabelis 1.“ Küll aga on tabeli all märgitud: „Madalsagedusliku müra hindamist 1/3 oktaavribade kesksagedustel kasutatakse juhul, kui müra põhjustab kodanike kaebusi, kuid mõõdetud müratase ei ületa § 7 tabelis 2 toodud piirtaset või on sellele väga lähedal. Kui mõõdetud helirõhutase mingil 1/3 oktaavriba kesksagedusel ületab lisa 1 tabelis 1 toodud arvsuurus, loetakse kaebus põhjendatuks, mis annab aluse taotleda müravastaste meetmete rakendamist“.</p>	<p>Täpsustatud vastavalt selgitusele.</p>
<p>Lisaks on KSH aruande ptk 4.2.1.3 (lk 94) märgitud, et Eestis puuduvad siseriiklikud suunised, kuidas arvutada tuulegeneraatorite madalsagedusliku müra levikut ja vastavust ruumides kehtivatele soovituslikele väärtustele, mistõttu on asjakohane kasutada Soome vastavat hindamisjuhust. Märkime, et määruses nr 42 on määratud meetodid madalsagedusliku müra hindamiseks.</p>	<p>KSH aruande sõnastust täpsustati. Siiski selgitame, et Eestis ei ole teadaolevalt juhendit või õigusakti, mille alusel arvutuslikult hinnata/modelleerida madalsagedusliku müra levikut väliskeskkonnas paiknevast planeeritavast müraallikast siseruumidesse. Madalsagedusliku müra normtasemed kehtivad siseruumides. Määruses 42 viidatud meetodid käsitlevad mürataseme mõõtmist, mis eeldab müraallika olemasolu, mitte selle leviku arvutuslikku hindamist olukorras kus allikas puudub.</p>

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>Hinnata KSH aruandes tuulikutes isolaatorina kasutatava kasvuhoonegaasi SF6 ehk väävel-heksafloriidi lekkevõimalusi. Lisaks palume hinnata kliimamuutuste mõju kavandatavale tuulepargile ning võimalikke leevendusmeetmeid.</p>	<p>KSH juhtekspert on seisukohal, et antud teemavaldkond ei ole asukohavaliku otsuse tegemisel oluline mõjuvaldkond (mõju erinevust alade puhul ei esine). Siiski vastavalt ettepanekule lisatakse soovitud hinnang KSH aruandesse. Kliimamuutuste mõju tuuleparkidele on KSH aruandes käsitletud (ptk 4.4). Asukohavaliku etapis (ega tegelikkuses ka detailse lahenduse koostamisel) kliimamuutuste mõju tuulepargile leevendada ei ole võimalik. Tuulikute vastupidavuse tõstmisega sagenevate ekstreemsete ilmastikuolude tingimustes, tegelevad tuulikute tootjad. Teede ja trasside kliimakindlusega tuleb tegeleda ehitusprojekti koostamisel. Selgitus lisatakse KSH aruandesse.</p>
13. Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium 14.03.2023 nr 1.10-17/2023/791-2	
<p>MKM-l on järgmine arvamus materjalide osas: 1. Planeeritud tuulepargi elektrituulikute eelvalikuala 1.1 asub Valistre dolokivimaardla lähedal ning kattub Valistre dolokivi leviala idaosaga. Tuginedes Eesti Geoloogiateenistuse teostatud analüüsile, ei ole tuuleparki võimalik rajada Valistre dolokivi levialale. Leviala on nimetatud perspektiivseks Pärnumaa ehitusmaavarade aruandes (kättesaadav Ehitusmaavarade levik, kaevandamine ja kasutamine Pärnu maakonnas). Hinnanguliselt on kattumine üle 20 ha. Eelvalikuala 1.1 ühendusliinid jooksevad lääne suunas samuti üle ehitusmaavara leviala. Eeltoodust tulenevalt palume eelvalikuala 1.1 vastavalt korrigeerida.</p>	<p>Eelvalikuala 1.1. korrigeeriti arvates välja dolokivi leviala.</p>
<p>2. Tuulikud tuleb kavandada selliselt, et nende kaugus raudtee kaitsevööndi piirist oleks vähemalt võrdne rajatise kogukõrgusega. Tuuliku puhul tuleb masti kõrgusele lisada tiiviku laba pikkus. Palume seda arvestada eriti planeeritud tuulepargi elektrituulikute eelvalikuala nr 3 puhul.</p>	<p>Olemasoleva raudtee puhul on tingimus täidetud. Ala 3, kui Rail Baltic raudtee trassi koridori lähialal olev ala, eemaldati esitatud arvamuste alusel eelvalikualade hulgast, seega on ka Rail Baltic raudtee puhul tingimus täidetud.</p>
<p>Palume hoida MKM-i Tori valla põhjaosa eriplaneeringu edasise menetlusega kursis.</p>	<p>MKM on koostöötegijate nimekirjas ja kaasatakse ka edaspidi planeeringu koostamisse. ESITATUD SEISUKOHT LOETAKSE KOOSKÕLASTUSEKS MÄRKUSEGA. , MÄRKUST ARVESTATUD JA TÄIENDUS VIIDUD DOKUMENTI. ESITATAKSE MKM-ILE UUESTI ÜLEVAATAMISEKS JA KOOSKÕLASTAMISEKS.</p>
14. Siseministeerium 17.03.2023	
<p>Oleme materjalidega tutvunud ning oleme sarnasel seisukohal seoses teiste tuulikuparkide eelvalikute ja keskkonnamõjude strateegiliste hindamiste aruannetega. Sellest lähtuvalt:</p>	

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>Toetame eelnõu punktis 4.2.9.3 toodud edasiste uuringute ja hindamise vajalikkust, et tuvastada potentsiaalsete alade realiseerimisel kui nende alade vahele jääva ala mõjud. ESTER operatiivraadioside teenuse tagamiseks peame vajalikuks olla kaasatud edasistel uuringutel, et hinnata võimalike mõjusid teenusele ja teha ettepanekuid mõjude vähendamiseks.</p>	<p>SiM on koostöötegijate nimekirjas ja kaasatakse ka edaspidi planeeringu koostamisse. KOOSKÕLASTATUD.</p>
<p>15. Politsei- ja piirivalveamet 15.03.2023 nr 2.1-3/5139-3</p>	
<p>PPA Pärnu politseijaoskonna Pärnumaa piirkonnagrupil ei ole ettepanekuid ega vastuväiteid Tori põhjaosa eriplaneeringule.</p>	<p>KOOSKÕLASTATUD</p>
<p>16. Kaitseministeerium 17.03.2023 nr 12-1/23/472</p>	
<p>Varasemalt on ministeerium esitanud Teile ettepanekud eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuse kohta, millega olete otsuse eelnõus ja KSH aruandes arvestanud. Kaitseministeerium kooskõlastab kohaliku omavalitsuse valla eriplaneeringu (Tori põhjaosa) asukoha eelvaliku otsuse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande ilma märkusteta.</p>	<p>KOOSKÕLASTATUD</p>
<p>17. Rail Baltic Estonia OÜ, Tiit Valt, 01.03.2023</p>	
<p>Oleme tutvunud Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku ja eriplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande eelnõu ning Tori Vallavolikogu otsuse „Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande vastuvõtmine“ eelnõuga. Eriplaneeringu asukoha eelvalikule, eriplaneeringu KSH I etapi aruandele ja Tori Vallavolikogu otsuse eelnõule Rail Baltic Estonia OÜ poolt märkused puuduvad. Arvestatud on Rail Balticu maakonnaplaneeringu ning selle raames kavandatava taristuga. I etapi KSH aruande ning eriplaneeringu eelnõust järeldub, et esmase kaardianalüüsil selgunud ala 3 on soovitatud vähendada seoses Rail Baltica raudteetrassiga. Arvestatud on ala 3 ruumikuju valikul RB trassi ja selle Sanga ökoduktiga, sh ka ökodukti 500 m raadiusega puhveralaga, et tagada ökodukti toimimine. Järgmise etapi kavandamisel palume arvestada alljärgnevate Rail Baltic Estonia OÜ ettepanekutega:</p>	<p>-</p>
<p>1. Alal 3 tuulikute detailse lahenduse määramisel hinnata keskkonnale avalduvat koosmõju, arvestades RB põhitrassi ning selle Sanga ja Elbi ökoduktide, sh nende 500 m puhveralaga, paiknemist. Kavandatava tegevusega tuleb tagada ökodukte kasutatavate loomaliikide juurdepääs ökoduktideni ning nende puhveraladeni.</p>	<p>Erinevata asjaomaste asutuste ja isikute seisukohtade alusel eemaldati ala 3 asukohavaliku alade hulgast. Seega ei kavandata ühtegi asukohavaliku ala Rail Balticu raudteetrassi koridori lähialale ning otseselt raudteed puudutavate kitsenduste määramine planeeringus ei ole enam asjakohane.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
2. Võrguühenduse eelvaliku ala sees täpse liinikoridori selgitamisel hinnata keskkonnale avalduvat koosmõju, arvestades RB põhitrassi ning selle Sanga ja Elbi ökoduktide, sh nende 500 m puhverala, paiknemist. Kavandatava tegevusega tuleb tagada ökodukte kasutatavate loomaliikide juurdepääs ökoduktideni ning nende puhveraladeni ning RB põhitrassi ja sellega seotud ristete (nt viaduktid) toimivus võrguühenduse eelvaliku ala sees.	Planeeringu seletuskirja lisati: <i>Planeeringuala läbib olemasolev raudtee ning planeeritud ja lähiajal ehitatav Rail Baltic (edaspidi RB) raudtee. Olemasoleval raudtee on raudtee kaitsevöönd määratud, RB raudteel saab see täpselt paika peale raudtee ehitamist. Kõik eelvalikualad on viidatud raudteedest kaugemal kui tuuliku kõrgus (NB! Tuuliku kõrguse osaks loetakse tuulik masti ja laba kõrguste summa). Järgmises etapis tuleb arvestada RB infrastruktuuri- ja rajatiste projektlahendustega sh rajatavate raudtee ja kommunikatsioonide kaitsevööndis ettenähtud piirangutega, mis hakkavad kehtima pärast rajatiste valmimist. Juhul, kui kavandatakse RB raudtee trassi koridoriga ristuvate ehitiste või tehnovõrkude rajamist tuleb iga kord küsida OÜ Rail Baltic Estonialt tehnilised tingimused.</i>
3. Arvestada RB infrastruktuuri- ja rajatiste projektlahendustega s.h. rajatavate raudtee ja kommunikatsioonide kaitsevööndis ettenähtud piirangutega, mis hakkavad kehtima pärast rajatiste valmimist.	
4. Tuulikute kavandamisel RB raudteede vahetusse lähedusse peavad need olema vähemalt nende kõrgusega võrdsel kaugusel raudteerajatistest. Kõrgusele tuleb juurde arvestada ka tiiviku laba pikkus.	
5. Juhul, kui kavandatakse RB raudtee trassi koridoriga ristuvate ehitiste või tehnovõrkude rajamist tuleb iga kord küsida OÜ Rail Baltic Estonialt tehnilised tingimused.	
6. Planeeringus kajastada vajadus tuuleparkide ehitusperioodil ning vajadusel hooldusperioodil kasutada olemasolevaid erivedudeks sobivaid veoteid ning taotleda Transpordiametilt eriveoluba.	
18. Eriku Grupp OÜ, Karel Tõlp 12.03.2023	
Vastulause ja ettepanekud Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu (Tori põhjaosa) asukoha eelvaliku otsuse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruandele	-
1. Murru küla majadest lõuna suunda tuulikuid mitte lubada. Tuulikud on väga kõrged ja on sisult kolmel küljel, kui lubada neid teha alale nr 3. Lisaks olukorrale, kus soovitakse tuulikuid paigutada sisuliselt igale küljele, tuulikud on selles kohas ka lõuna suunas, ehk päikese pool ja hakkavad igal juhul varjutama, seda näitavad ka koosolekul näidatud varjutuste kaardid. Ettevõtte peamiseks tegevuskohtadeks on Roigulauda ja Uru kinnistud Murru külas.	Arvamust arvestatakse. Ala nr 2 ja ala nr 3 jäetakse ära, seega ei ole tuulikute paiknemist lähialal kolmes küljes. Varjutuse peatükis on seatud tingimus, et vältida tuleb üle 30 teoreetilise maksimaalse varjutustunni või üle 10 summaarse kliimatingimusi arvestava varjutustunni esinemist eluhoonete suhtes.

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>2. Nagu Suigu Seltsimajas toimunud koosolekul selgus, siis täna on arendajad/huvilised sisuliselt igäuks omal alal ja peamiselt juba sõlminud hoonestusõiguse lepingud maaomanikega. Valla poolt kohustada tegema ühine ettevõtte, kuhu oleks kohustus kaasata kohalikud elanikud ja ettevõtjad, kes soovivad osaleda investeerimise juures. Kohalik ettevõtte võiks olla ettevõtte, mis on registreeritud Tori valda alast mõjutatud küladesse, sisuliselt Selja ümbrus ja endine Are vald. Ettevõtte peaks olema antud piirkonnas registreeritud ja toimetama seal enne käesolevalt menetluses oleva planeeringu algatamist volikogu poolt, samuti peaks osaleda sooviv elanik olema seal piirkonnas elanike registris enne planeeringu algatamist. Võimalik, et on paremaid viise, kuidas koostööle arendajad suunata/sundida, kuid kohalikel elanikel ja ettevõtjatel peab tekkima õigus ja seda võiks rakendada kokku vähemalt 20 % tuulikute mahust. Seda õigust/kohustust ei tohiks rakendada nii, et lõpuks on see kuskil alal kõik koos, mida peaks siis elanikud ise arendama hakkama. Variant oleks kohustada igas ettevõtmises andma võimaluse vähemalt 20 % ulatuses osaleda kohalikel elanikel ja ettevõtetel. Kui ei ole piisavalt huvilisi ehituse alguseks (leida koos arendajatega sobilik etapp, mis ajaks peaks olema esitatud osalejate taotlused), siis on lubatud kasutada väiksemat mahtu arendus(t)e puhul. Kui koostöö lootust pole ja selliseid kohustusi rakendada ei lasta arendajate poolt, siis mitte jätkata planeeringu menetlusega, kindlasti ei tohiks jõuda planeeringu kehtestamiseni.</p>	<p>Esitatud arvamust ei saa arvestada planeerimismenetluses. Planeerimismenetluses seatakse tingimused edasiseks planeerimiseks, projekteerimiseks ja ehitamiseks, kuid ei saa seda tingimust ettevõtte osaluse seadmiseks vms. Võimaliku osalusega ettevõtte kavandamiseks tuleks arvamuse andjal pöörduda võimalike tuulepargi rajajate poole või piirkonnas olevate maaomanike poole.</p>
<p>Käesolevad meetmed kohaliku kogukonna toetuseks on ilmselgelt liiga väikesed, tuulikute rajamisega tekib sisuliselt olukord, kus mõjud on meie elukeskkonnas, kuid majandusliku tulemi võtavad meie juurest ettevõtjad, kelle kapital asub mujal, suure tõenäosusega isegi mitte Eestis. Kohalik omavalitsus peab oma elanikke ja ettevõtteid kaitsma ja andma ka neile võimalusi energeetika sektoris osaleda.</p>	
<p>19. Elering AS, Kristen Tammerand, 13.03.2023 nr 11-4/2023/113-2 nr KV2023-071</p>	
<p>Planeeringualale ja ümbrusesse jääb Eleringi poolt hallatavaid elektri- ja gaasipaigaldisi, millega tuleb planeeringu koostamisel arvestada. Kõik ristumised Eleringi taristuga ja kaitsevööndis planeeritavad tegevused tuleb kooskõlastada Eleringiga. Kaitsevööndi ulatus ja kaitsevööndis tegutsemise kord on sätestatud ehitusseadustiku §70 lõike 8 alusel kehtestatud majandus- ja taristuministri määrusega 25.06.2015 nr 73.</p>	<p>Eleringi gaasi- ja elektriliinid jäävad planeeritud tuulepargi ühendusliini eelvaliku alale, liinid ei jää planeeritud tuulepargi elektrituulikute eelvaliku alale. Ptk 3.2.2 on sätestatud: "Ühendusliini ristumisel muu taristuga tuleb lähtuda ehitusseadustiku alusel määratud kaitsevöönditest ning koostöös kaitsevööndit haldava isikuga leppida kokku tingimused kaitsevööndisse ühendusliini rajamise</p>

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>Elektripaigaldiste osas on ettenähtud L347 Sindi – Sopi ja L346 Paide – Sopi 330 kV õhuliinide rekonstrueerimine (aastatel 2027-2028). Rekonstrueerimisel tõstetakse nimetatud 330 kV liinidega ühistele mastidele L133B Vändra – Papiniidu 110 kV õhuliin. Gaasipaigaldiste osas ei ole muudatusi planeeritud.</p>	<p>tingimustes." Eelenvast lähtuvalt on soovitud nõue planeeringu eelnõus juba sees.</p>
20. Sustainable Investments OÜ, Keit Kokk 13.03.2023	
<p>1. Ettepanek laiendada tuulepargi ühendusliini eelvaliku ala, mis on toodud joonisel 3 ja täiendada seletuskirja p 3.2.2 sõnastust</p>	<p>Täna kehtiv võrgueeskiri toob selgelt välja, et tuulepark on kuni liitumispunktini. Olulise ruumilise mõjuga ehitis tuulepark, mille asukoht tuleb määrata eriplaneeringuga, tuleb täna kehtiva võrgueeskirja kohaselt määrata kuni liitumispunktini. Seega ei ole võimalik teha erandit võimaliku täiendava ühendusliini tegemiseks. Sisuliselt on kohalik omavalitsus esitatud arvamusega päri, et eriplaneering ei peaks piirama nii täpselt tuulepargi ühendust liitumispunktiga, kuid kehtiva õiguse kohaselt ei ole teist võimalust. Palun esitage oma taotlus võrgueeskirja muutmiseks MKM-le. Laiendame ühendusliini eelvalikuala Paide-Sindi 330 kV liini äärde planeeringuala ulatuses liinist mõlemale poole 500 m. Kui ka on soov liituda 110 kV liinile, siis valdavalt jääb 110 kV liin koos külgneva alaga viidatud 500 m ulatusse.</p>
<p>Planeerimisseaduse kohaselt on eriplaneeringu koostamisel kaks peamist etappi: asukoha eelvalik ja detailne lahendus. Saame aru, et tuuleparkide ühendusliinid loetakse tuulepargi osaks, kus vastav sobiv ala tuleb määratleda eriplaneeringu asukoha eelvaliku etapis. Eeltoodust lähtuvalt juhime tähelepanu asjaolule, et tänases eriplaneeringu faasis ei määratleta tuuleparkide tehnilisi omadusi ja samuti ei ole teada täpselt võimalikud liitumispunktide, alajaamade ja muude vajalike ehitiste asukohad ühendamiseks tuuleparke põhivõrguga. Samuti liitumispunktile väljastab tingimused ja kooskõlastab selle kõrgepingeliini omanik Elering AS, kuid käesolevas faasis ei ole võimalik omanikul vähesest detailsusest tulenevalt vastavaid otsuseid teha.</p>	
<p>Teeme ettepaneku laiendada ühendusliinide eelvaliku ala, kus aluseks võetakse lisaks ka planeeringu ala läbivad Sopi-Sindi 330 kV ja Vändra-Papiniidu 110 kV kõrgepingeliinid kogu ulatuses, kus ühendusliini eelvaliku ala määratakse mõlemale poole kõrgepingeliine kuni 500 meetri kaugusele.</p>	
<p>Vastav ala on kõige tõenäolisemaks liitumispunkti asukohaks milledega tagatakse tuuleparkide ühendus põhivõrguga tehnilisest ja ka majanduslikust perspektiivist. Tänapäevane EP lahendus on liialt piirav ning pärsib tuuleenergia tootmise võimalusi.</p>	
<p>Teeme ettepaneku lisada seletuskirja p 3.2.2 järgmise sõnastuse „Juhul kui kolmandate osapoolte poolt väljastatud tehnilistest ja majanduslikest tingimustest tulenevalt ei ole võimalik ühendusliine ja liitumispunkti põhivõrguga rajada eelvaliku alale, on põhjendatud juhul lubatud ehitada ühendusliinid eelvaliku alast väljapoole.“ Juhime tähelepanu, et täna ei ole eriplaneeringuga määratud ega selgunud tuulealade tehnilised parameetrid, mis võivad mõjutada ühendusliinide lahendust. Antud sõnastus annaks vajamineva paindlikkuse olukorras, kus edasise detailse lahenduse väljatöötamise käigus selgub, et eelvaliku ala ei ole piisav.</p>	

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>2. Ettepanek lisada seletuskirja p 3.3 võimalus vähendada elamumaa puhul puhvertsooni 1 kilomeetri pealt 750 meetrini.</p> <p>Nagu käesoleva seletuskirja p 3.3 kirjeldab, siis asukohad eelvaliku staadiumis ei määrata elektrituulikute asukohtasid ega tehnilisi omadusi. Juhime siinkohal tähelepanu asjaolule, et taastuenergia tootmise tehnoloogia, eeskätt tuulegeneraatorid on pidevas arengus, millede eesmärgiks on vähendada keskkonnale avalduvaid mõjusid sh. müra. Vähendatud puhvertsooni realiseerimise eelduseks on müra normtasemete tagamine lähtuvalt seadusandlusest ning lisatingimuseks vähendatud puhvertsooni jäävate vastavate kinnistute omanike kirjalik nõusolek. Vastav täiendus annaks võimaluse kasutada ära maksimaalselt tuulealade potentsiaali tulenevalt tehnoloogia pidevast arengust. Käesolev lähenemine seda ei võimalda. Toome lisaks välja, et vastavat lähenemist on kasutanud ka teised omavalitsused.</p>	<p>Arvamuse avaldaja on esitanud arvamuse vähendada elektrituulikute eelvalikuala ühe kilomeetri mõjuvööndit, kus on keelatud tuulikute asukohta täpsustusel ehitada müratundlikku hoonet. Taotluse selgituse kohaselt jääb mulje, et soovitakse võimaldada tuulikute rajamist 750 m kaugusele majapidamistest. Nii ühe kilomeetri mõjuvööndite ega ka minimaalset kaugust elamutest ei muudeta. Läbi planeeringuprotsessi on Tori vallas olnud põhimõtteks mitte lubada tuulikuid elamutele lähemale kui 1 km, sama põhimõtet on rakendatud ka muudes tuuleenergeetika planeeringutes vallas.</p>
<p>21. Ülo Tuvi 17.02.2023</p>	
<p>Olen eriplaneeringu algatamise vastu!</p>	<p>Teadmiseks võetud. Eriplaneering on algatatud ja kooskõlastamisel ning eeldatavasti läheb lähikuudel avalikule väljapanekule, mil saab soovi korral esitada täiendavaid arvamusi.</p>
<p>22. Priit Mann 23.02.2023</p>	
<p>Olen üks kinnistute omanikest, mis jääb planeerigu alasse. Mulle kuulub Metsamaa ja põllumaa Mannare külas. Mida see planeering täpsemalt tähendab? Saan aru, et minu kinnistutest ei tohiks selle planeeringu järgi otseselt ühtegi elektriliini üle minna. Sellega seoses siis ka elektriposti ei tohiks tulla. Või on olemas oht, et mõni liin või post võib minu kinnistule tulla- kuigi luba ma selleks ilmselt pole kohustatud andma?</p>	<p>Meie andmetel jääb teile kuuluv Jaani nimeline põllumaa kinnistu elektriliini koridoriks määratud ala äärealale ja teie kinnistule ulatub liini ala vaid väikeses ulatuses (~1000 m2 suurune ala). Seega on väga väike tõenäosus, et kavandatud elektriliin läheb üle teie maa ja ühtegi uut posti ei tohiks Jaani kinnistule tulla. Elektriliini täpne asukoht määratakse tuuleparkide kavandamise järgmises etapis kui määratakse tuulikute ja tuulepargi alajaama täpsed asukohad, sest siis on selge vajaliku elektriliini alguskoht (tuulepargi alajaama asukoht) ja lõpp-punkt (põhivõrgu alajaam). Üldine põhimõte on planeeringu eelnõus praegu selline, et võimalikult suures ulatuses tuleb uus liin ühildada olemasolevate liinikoridoridega ja võimalusel kaaluda hoopis maakaablite rajamist. Kui jõutakse täpse liinikoridori määramiseni, siis räägitakse see eraldi maaomanikega läbi.</p>

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>23. Kaido Kasemaa 06.03.2023</p>	
<p>Seoses eriplaneeringuga mõned küsimused. Eelnõus on kirjas: Kõrgemate kui 250 m (kogukõrgus koos labadega) elektrituulikute kavandamisel tuleb koostada asjakohane üldplaneering või maakonnaplaneering. Eriplaneeringu ala ei jää maakonnaplaneeringu kohastesse elektrituulikute arendusaladesse. Maakonnaplaneeringukohane arenduspiirkond Tohera ja Aesoo külas kattub eriplaneeringu alaga. Tori valla kehtivasse üldplaneeringusse on sisse viidud (kaardile kantud) Pärnu maakonna planeeringuga „Tuuleenergeetika teemaplaneering“ määratud tuuleenergeetika arendusalad ja arenduspiirkonnad. Arendusalad ei kattu eriplaneeringu alaga. Arenduspiirkond Tohera ja Aesoo külas kattub eriplaneeringu alaga. Küsimus: Kuna enamuse eriplaneeringu alast ei ole kooskõlas ei valla üldplaneeringuga ega ka maakonnaplaneeringuga, siis miks tahab just vald kaugemate külade elanike elukeskkonda halvemaks muuta, omamata selleks vähimatki kohustust? Valla enda arenguplaanides käib ainult jutt sellest, kuidas suundutakse kõigi jaoks parema elukeskkonda juurde. Saage aru sellest, et terve elukeskkond ei ole ainult linn, pigem vastupidi. Kurb oli koosolekul kuulda ka projekti eestvedajate arvamust sellest, et inimesi on niigi küllalt ja nende heaolu ja elukeskkond pole määravad. On raske aru saada, kuidas me muutume "rohelisemaks", hävitades metsaalasid ja rajades sinna tuulikud. On ju lagedaid alasid eestis piisavalt. Segane on asi ka tuulikute kõrgusega. Praeguse seisuga on kõrgus 290 m vastuolus nii üldplaneeringuga kui ka maakonnaplaneeringuga, (Eelnõu koostamise ajaks koostatavast Tori valla üldplaneeringust sisendit tulnud ei ole. Kõrgemate kui 250 m (kogukõrgus koos labadega) elektrituulikute kavandamisel tuleb koostada asjakohane üldplaneering või maakonnaplaneering.) Kas see on nii? See on osa tekkinud küsimustest.</p>	<p>Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering kehtestati aastal 2013, selle planeeringu põhimõtted kanti 2018 aastal kehtestatud Pärnu maakonna planeeringusse, planeerimisseadus võeti uuel kujul vastu 2015. aastal. Seetõttu on hetkel olukord, kus nimetatud dokumentides olevad mõisted ei kattu täielikult ning tuleb lähtuda konkreetsetes dokumendis kirjutatud mõttest. Tuuleenergeetika teemaplaneeringus on öeldud „Kõrgemate kui 250 m (kogukõrgus koos labadega) elektrituulikute kavandamisel tuleb koostada asjakohane üldplaneering või maakonnaplaneering.“ Täna õigusruumis tähendab see et kõrgemate kui 250 meetrite elektrituulikute kavandamiseks tuleb koostada eriplaneering. Tuuleenergeetika arendamiseks on tugev riiklik surve ja Tori vald asub juba praegu alas, kus puuduvad olulised riiklikaitsetud kõrguspiirangud tuulikutele. Nüüdseks on viidud planeerimisseadusesse sisse punkt, mis lubab kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuga teha ettepaneku maakonnaplaneeringu muutmiseks. Arvestades riiklike eesmärgi ei ole ilmselt võimalik vältida tuulikute rajamist. Samas nagu planeeringu koostaja koosolekul ütles, siis on nad koostanud üle Eesti väga palju tuulikute planeeringuid ja väga palju sõltub arendajate soovidest, et kuhu lõpuks tuulikud ehitatakse. Arendajad esitasid vallale taotluse tuuleenergeetika eriplaneeringu algatamiseks. Planeerimisseaduses on esitatud kindel loetelu asjaoludest, mille korral ei algatata eriplaneeringut. Üheks mittealgatamise põhjuseks on, et algatamine on ilmselgelt vastuolus üldplaneeringuga. Praegu kehtivad endise Are ja endise Tori valla üldplaneeringutes ei ole tuuleenergeetika teemat üldse st mitte ühegi valdkonnaga seoses käsitletud, seetõttu ei saanud me öelda, et eriplaneeringu algatamine on ilmselgelt vastuolus üldplaneeringuga. Tuulikute rajamisel on üheks lähtetingimuseks, et tuulik peab paiknema elamust vähemalt ühe kilomeetri kaugusel. Arendajad tõlgendavad seda kui kaugust elamu keskpunktist tuuliku mastini. Meie oleme öelnud, et tuuliku kinnistu piir peab olema ühe kilomeetri kaugusel elamumaa katastriüksuse piirist ja kilomeetri kaugusel õuemaa kõlviku piirist ehk tuuliku masti ja elumaja seina vaheline piir peab olema ~1,2 km. Seetõttu on paratamatult võimalik tuulikuid rajada hajaasustusega piirkondadesse. Arusaadavalt tekitavad tuulikud visuaalseid häiringuid ja muutuseid ümbritsevas keskkonnas, aga keskkonnamõju hindamisel määratakse meetmed, mille rakendamisel on mõju looduskeskkonnale nii väike kui võimalik.</p>

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
	<p>Tuulikute rajamisega võivad kaasned ka positiivsed nähtused näiteks teatud kohtades paremad teed, mobiililevi ja internetiühenduse parandamine. Kui piirkonna inimesed annavad meile teada, mis aitaks parandada piirkonna elukeskkonda, siis saame planeeringu protsessis arendajatega kokku leppida elukeskkonna parendamiseks vajalikes tegevustes. Koosolekul ei öeldud, et inimesi on niigi palju ja nende heaolu pole oluline vaid et kaitsealuste linnuliikide arvukus on väike ja nende lindude kaitsmine on kokku lepitud rahvusvaheliste lepetega. Paraku on vaja elektrit toota inimeste vajaduste rahuldamiseks ja seetõttu eeldatakse, et inimene peab lihtsamini taluma elektritootmise mõjusid.</p>
24. Lembit Siimer 11.03.2023	
<p>Palume Teid käesolevast eriplaneeringust välja jätta AB Artes Terrae OÜ poolt 01.02.2022.a. koostatud töö „Tori valla põhjaosa eriplaneering, tuulepargi asukoha eelvalik“ joonis: „Asukoha eelvaliku joonis“-elt planeeritud tuulepargi elektri- ja tuulikute eelvalikute alad numbritega : 1.1 ja 1.2 ning kõrvaldada nad käesolevast ja edasise menetlusest kui meile sobimatu asukohaga alad. Nimetatud alad jäävad meie elukohast vaadatuna päikese liikumise teele päevavalgel ajal ning tekitavad visuaalseid häiringuid meie elu ja puhke kohal. Tuulikute töötamisega kaasneb mehhaaniline müra, mis levib lõuna-, kagu- ja läänetuulega meie elu- ja puhkekohani. Me ei soovi oma elu- ja puhkekoha ligidusse üle metsa kõrguvald valgust liigendavaid ja müra tekitavaid tehnorajatiseid. Tavalise metsa puude kõrgus on 30m. Kavandatavate tehnorajatiste kõrgus on 250-300. See on pea kümme korda kõrgem looduslikust foonist. Pole vaja olla selgeltnägija, et saada aru tuulikute poolt tekkivatest häirinutest vaatevälja jäävate elamute elanikele. Kõik ehitised, mida soovitakse antud eriplaneeringuga rajada ja mis on kõrgemanad kui looduslik foon, tuleb kooskõlastada individuaalselt vaatevälja jäävate elanikega, elukoha omanike kirjaliku nõusolekuga. Kas selleks on lepingud või allkirjad planeeringul jääb iga lähedusse jääva elukoha esindaja enda otsustada. Me ei raju linnades ka ühtegi kõrghoonet naabrite arvamus ignoreerides. Palume käesoleva eriplaneeringu käigus meie seisukohast lähtuda ja ka edasiste planeeringute kõigist kavatsustest, seoses kõrgemate kui 30m rajatavate tehnorajatiste või hoonete kavandamisega meie elu- ja puhkekoha vaatevälja, meid sellest varakult informeerida.</p>	<p>Ala 1.2 põhjapoolne osa eemaldati eelvalikualadest. Sellega seonduvalt ei ulatu enam võimalikud varjud Pärna talu majapidamisele. Tuuleenergeetika arendamiseks on tugev riiklik surve ja Tori vald asub juba praegu alas, kus puuduvad olulised riiklikaitsealised kõrguspiirangud tuulikutele. Arvestades riiklike eesmärgi ei ole ilmselt võimalik vältida tuulikute rajamist. Arusaadavalt tekitavad tuulikud visuaalseid häiringuid ja muutuseid ümbritsevas keskkonnas, aga keskkonnamõju hindamisel määratakse meetmed, mille rakendamisel on mõju looduskeskkonnale nii väike kui võimalik. Tuulikute rajamisega võivad kaasned ka positiivsed nähtused näiteks teatud kohtades paremad teed, mobiililevi ja internetiühenduse parandamine. Kui piirkonna inimesed annavad meile teada, mis aitaks parandada piirkonna elukeskkonda, siis saab planeeringu protsessis arendajatega kokku leppida elukeskkonna parendamiseks vajalikes tegevustes.</p>

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
<p>25. Karel Tõlp 12.03.2023</p> <p>Vastulause Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu (Tori põhjaosa) asukoha eelvaliku otsuse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruandele. Murru küla majadest lõuna suunda tuulikuid mitte lubada. Tuulikud on väga kõrged ja on sisult kolmel küljel, kui lubada neid teha alale nr 3. Lisaks olukorrale, kus soovitakse tuulikuid paigutada sisuliselt igale küljele, tuulikud on selles kohas ka lõuna suunas, ehk päikese pool ja hakkavad igal juhul varjutama, seda näitavad ka koosolekul näidatud varjutuste kaardid. Minu kodu asub Tean, et mu sissekirjutus ei ole hetkel antud kinnistul, kuid olenemata sissekirjutusest olen seal elanud vahelduvalt sünnist saadik. Ka ajal, kui pole olnud seal sisse kirjutatud, olen seal käinud kevadest talveni pea iga päev ja talvisel perioodil paar korda nädalas. Olen tagasi kolimas lähinädalate jooksul. Käesolevad meetmed kohaliku kogukonna toetuseks on ilmselgelt liiga väikesed, tuulikute rajamisega tekib sisuliselt olukord, kus mõjud on meie elukeskkonnas, kuid majandusliku tulemi võtavad meie juurest ettevõtjad, kelle kapital asub mujal, suure tõenäosusega isegi mitte Eestis. Kohalik omavalitsus peab oma elanikke kaitsma. Igas küljes tuulikuid näha ja nende mõjusid taluda ei ole normaalne elukeskkond, isegi siis, kui see piirkonna toetus oleks kordi suurem.</p>	<p>Arvamust arvestatakse. Ala nr 2 ja ala nr 3 jäetakse ära, seega ei ole tuulikute paiknemist lähialal kolmes küljes. Varjutuse peatükis on seatud tingimus, et vältida tuleb üle 30 teoreetilise maksimaalse varjutustunni või üle 10 summaarse kliimatingimusi arvestava varjutustunni esinemist eluhoonete suhtes.</p>
<p>26. Marge Siimer 12.03.2023</p> <p>1. Väandra valla Tootsi tuulepargi teemaplaneeringus on rõhutatud, et tuulikute asukohtade valikul lähtutakse põhimõttest, et tuulikud paigutatakse süstemaatilisel ridadesse, loomaks tuulikupargist tervklikku pilti ja vältida „tehnogeenset segadust“. Samuti on rõhutatud, et oluline aspekt on kasutada sarnaste parameetritega tuulikute (sama tuuliku tüüp ja torni kõrgus) kasutamine, rõhutamaks visuaalset ühtlust. Nüüdses asukoha eelvalikus on kavandatud tuulikud, mis asuvad Tabria küla elamutele 400 m lähemal ning on eelmistest 40 m kõrgemad. Leiame, et asukoha 1.2 valik Tabria külas on vastuolus juba kehtestatud Tootsi tuulepargi teemaplaneeringuga.</p>	<p>Ala 1.2 põhjapoolne osa eemaldati eelvalikualadest. Sellega seonduvalt on mõju Tabria külale väiksem kui varasemalt. Selgitame, et Tootsi tuulepargi teemaplaneeringuga kavandati tuuleparki ainult antud teemaplaneeringuga hõlmatud alale (Tootsi Suursoo alale). Käesoleval ajal on käimas eriplaneeringu protsessis tuuleparkidele sobilike alade otsimine kogu Tori valla põhjaosas. Antud planeeringuala ei hõlma Tootsi tuulepargi planeeringuala ja seega planeeringud ei ole vastuolus. Selgitame, et ajal peale Tootsi tuulepargi planeeringu koostamist on toodetavad tuulikud muutunud oluliselt võimsamaks ja ka nende mõõtmed suurenenud. Asjakohane on kavandada võimalikult suure võimsusega tuulikuid, mille puhul nende vajaminev koguarv väiksem. Selgitame ka, et käesolevas eriplaneeringu etapis ei määrata tuulikute paiknemist (sh kas nad on ridades).</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>2. Eevaliku aruandes on toodud „Tootsi tuulepark jääb potentsiaalsest sobilikult ala 1 vahetusse lähedusse. Arvestades väikest vahemaad, siis moodustuks visuaalselt ja keskkonnamõjuliselt üks suur tuulepark“. Väide on vale, vaadates Tabria küla elamute poolt. Tabria küla elamutele on rajatava Tootsi tuulepargi tuulikud hommiku- ja lõunapäikesesse. Nende ette on nüüd planeeritud veel rida kõrgemaid tuuliku. Tootsi tuulepargiga seoses tekkiv varjus on elanike jaoks teadmata, näeme pakse rasvaseid jooni planeeringute pdf kaartidel. Tootsi tuulepargi planeeringus lubatud kellaajaline varjutuse kalender tuulikute täpsemate parameetrite selgumisel, ei ole kohalike elanike ni jõudnud. Kuidas hakkab see reaalselt olema, ei tea, samuti ei ole teada, kuhu pöörduda kui tekivad reaalsed varjususe häiringud.</p>	<p>Ala 1.2 põhjapoolne osa eemaldati eelvalikualadest. Sellega seonduvalt on mõju Tabria külale väiksem kui varasemalt.</p> <p>Viidatud sõnastust KSH aruandes korrigeeriti järgnevalt "Arvestades väikest vahemaad, siis moodustuks looduskeskkonna vaates keskkonnamõjuliselt üks suur tuulepark. Lähiala elanike (Tabria ja Murru küla elanike) jaoks suureneksid juba Tootsi tuulepargiga rajamisel tekkivad mõjud (müra, varjutus, visuaalne mõju), sest tuuliku oleks potentsiaalselt võimalik rajada elamualadele lähemale." Planeeringu detailse osa koostamisel, kui on teada tuulikute alad, on võimalik detailsete varjutusandete esitamine, praegused asukohad on hüpoteetilised asukohad.</p>
<p>3. Vald on tuulikpargi rajamisest huvitatud. Eelvaliku aruandes on mainitud, et 01.07.2023 jõustub keskkonnatasude seaduse muudatus, mis reguleerib tuuleparkide talumistasu maksmist ja on link seadusele. Samas on märkimata, et elukohaga seotud tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu maksimaalne suurus eluruumi kohta on määratud. Tuulikute talumise keskkonnahäiringu hüvitamine mitmest küljest piirneva tuulepargi puhul on kohalike elanike suhtes ebaõiglane.</p>	<p>Planeeringuga ei saa muuta seaduses määratud keskkonnahäiringu tasu maksmist. Kui majapidamine jääb mitme tuulepargi vahele, siis on meie tõlgenduse kohaselt võimalik häiringutasu maksmine erinevate tuuleparkide poolt.</p>
<p>4. Eelvaliku aruandes on tunnistatud, et praktikas osutub keeruliseks kvantitatiivselt raskesti või üldse mitte mõõdetavate häiringute (nt visuaalne reostus) arvestamine nende mõju leevendamisel ja pakutakse välja, et turuosalisel võiks heas tavas ise vabatahtlikult kokku leppida. Ei saa nõustuda asjaoluga, et kõik probleemid s.h kompensatsioonimehhanismid jäävad asjast huvitatud isikute ja iga üksiku kohaliku elaniku kokku leppida. Enne häiringute osas kokkulepete saavutamist ei saa nõustuda tuulikute planeerimisega eelvaliku asukohas 1.2. Tabria külas.</p>	<p>Ühtlustamiseks kompensatsioonimehhanisme ning vältimaks vajadust individuaalseteks kokkulepeteks on vastu võetud keskkonnatasude seaduse muudatus, millega on edaspidi reguleeritud häiringute talumise eest hüvitise maksmine.</p>
<p>Kõike eeltoodud arvesse võttes palume asukoht 1.2. eelvalikust välja arvata.</p>	
<p>27. Viljar Luthlein 16.03.2023</p>	
<p>Sain info, et minu isale kuuluv maa on puudutatud Tori valla eriplaneeringust tuulepargi loomiseks. Eelvaliku jooniselt on näha, et osa meie maast jääb planeeringu alasse. Tori valla kodulehel oleva dokumentatsiooni järgi ei ole veel teada, kuhu tuulikud tulevad ja kust kohast liinid läbi lähevad. Samuti ei ole infot juurdepääsude osas tuulikute juurde.</p>	<p>Selgitame. Igasuguseks maa kasutamiseks ja sellele ehitamiseks tehakse ehitamise vajaduse korral asjaõiguslik leping või ostetakse maa ära. Vald ei arenda tuuleparki, arendamise huvi on ettevõtetal, kes ise peavad maaomanikega läbirääkimisi.</p> <p>Tuulikute ehitamiseks ja teenindamiseks on vaja teid ja montaažiplatse, nagu</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>Lisan manusena kuvatõmmise plaanist. Ellipsiga märgitud teed realselt olemas ei ole. Jalgsi saab metsa aga tehnikaga mitte. Talu juures tee lõpeb. Lisaks märkisin ära selle osa meie maast, mis jääb planeeringu alasse. Oleks vaja teada, kui suur see pindalalt on ning kas on ka võimalust, et see ala jääb osalisel või täielikult puutumata.</p>	<p>märgite. Seoses veestikuga on planeeringu eelnõus eraldi peatükk (varsemalt 3.13, nüüd 3.14), milles on järgnevad tingimused: "Tuulepargi rajamisega kaasnev mõju põhjaveele ulatuses, mis võiks mõjutada elamute salv- ja puurkaevude seisundit, on vähetõenäoline. Antud teemat tuleb siiski käsitleda järgmise etapi mõjude hindamisel, sest mõjude võimalikkus sõltub ka elektrituulikute ja neid teenindava taristu täpsemast paiknemisest. Järgmises etapis tuleb täpsustada ala hüdrogeoloogilisi tingimusi ning sellest lähtuvalt anda eksperthinnang hüdrogeoloogiliste mõjude osas, sh kavandada sobilikud leevendus ja seiremeetmed. Võimaluse korral tuleks eelistada tuulikute paigutamisel alasid, kus on ehitusgeoloogiliselt sobivamad tingimused, mis vähendavad kuivendamise ja pinnasetööde vajadust. Vajalik on kaardistada lähimad salv- ja puurkaevud, mida võib kavandatav tuulepark mõjutada ning millele tuleb vajadusel kavandada sobivad leevendus- ja seiremeetmed.</p> <p>Kavandatav tegevus ei tohi halvendada maaparandusehitiste toimimist. Maaparandusehitiste toimimine on võimalik ehitustehniliselt tagada ka nende esinemisalale ehitades, kuid vajalik on projekteerimisel maaparandusehitistega arvestada, sh vajadusel kavandada nende ümbertõstmist, täiendamist vms. Planeering ja maaparandussüsteemi alale jäävad ehitusprojektid tuleb kooskõlastada Põllumajandus- ja Toiduametiga vastavalt maaparandusseaduse § 47 lg 1."</p> <p>Eeltoodu tagab, et ehitiste tegemisel ei jääks kaevud kuivaks ega ujutataks maa-alad üle.</p>
<p>Kuna tuulikute jaoks on vaja lisaks tuuliku enda ruumile ka montaažiplatsi ning juurdepääsuteid, siis tuleb nende ehitamiseks ala kindlasti kuivendada. Mil moel see muudab vee režiimi talu juures? Kas võib tekkida liigvesi või vastu pidi jääb kaev üldse kuivaks?</p>	
<p>Kui nüüd edaspidi selgub, et osa maast jääb tuulikute või teenindusrajatiste alla, siis mil moel ja millise tasu eest toimub maa võõrandamine? Selles osas on kindlasti ka lisainfot vaja.</p>	
<p>28. Agu Zilensk 19.03.2023</p>	
<p>A. Arvamused, ettepanek ja vastuväited "Tori valla põhjaosa eriplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande eelnõu 03.02.2023", edaspidi KSH, kohta</p>	<p>-</p>
<p>1. KSH p.2.1 Kavandatav tegevus 3. lõik. "Tuuliku kaugus lähimast elamust peab olema üldjuhul vähemalt 1 km või müranormi piirides ja varjutuse häiringuteta". Sellises sõnastuse (või!) puhul võib järeldada, et olgu müra milline tahes, kui kaugus tuulegeneraatorist lähima elamuni on vähemalt 1 km, siis on antud planeerimisprotsessiga kavandatav tuuleelektrijaamade rajamine eesmärgipärane - täiesti inimvaenulik sõnastus.</p>	<p>Selgitame, et müra normväärtused tulenevad õigusaktist ning nende ületamine ei ole müratundlikel aladel lubatud. Sõnastus sellisel kujul tähendab pigem, et juhul kui 1 km kaugusel ei ole müranorm täidetud peab vahemaa olema suurem kui 1 km. Antud planeeringus ei ole antud võimalust tuulikut rajada elamule lähemale kui 1 km ka juhul kui müranorm on täidetud.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>2. P.4.1.2.3 Edasiste uuringute ja hindamise vajadus, 4.-ndast lõigust: "Väike-konnakotka nimetatud elupaikadele lähemale kui 2km tuuliku rajamine peaks olema võimalik ainult elupaigakasutuse eksperthinnangu alusel." Võrreldes erialaplaneeringu alale või naabrusesse jäävate elanikega on väike-konnakotkale püütud tekitada häiringuid vähem. Teadmata seda, kas 2km puhvertsoon on väike-konnakotka jaoks piisav, on aga tähelepanuväärne, et inimeste õuealadele kavandatakse tuuleelektrijaamad 2 korda lähemale.</p>	<p>Selgitame, et väike-konnakotkas on I kaitsekategooria haruldane linnuliik kelle elupaigad kuuluvad range kaitse alla. Samuti on antud liik ohustatud kokkupõrgetest tuulikutega ning tema tavapärane aktiivne toitumisala on 2 km ulatuses pesapuust. Sellest tulenevalt on ka vastav nõue planeeringus seatud.</p>
<p>3. P.4.1.5 Mõju koduloomadele. "...Lehmade puhul on täheldatud, et kui karjamaale püstitada tuuleturbiin, tekitab see esialgu loomades stressi, piima tootlikkus mõnevõrra langeb, kuid aja möödudes esialgne seisund taastub ning lehmad harjuvad turbiinidega" ja viide 2002.a koostatud tööle Kaarma, Kärla, Mustjala, Pihtla ja Valjala vallas. On avaldatud, et loomade seisund taastus, aga välja on toomata, kas ka nende piimatootlikkus taastus. Peaks küsida, et kui stressi allikat ei eemaldata, siis milliste ressursside mõjul või ümberkujunemise tulemusel sai võimalikuks esialgse seisundi taastumine?! Passiivne suitsetaja võib ka teatud aja jooksul harjuda tubakasuitsuga, kuid see ei anna meile alust arvata, et tal ei tekiks tervisekahjustusi. Siinkohal tasuks ka kriitiliselt küsida, mitu korda väiksema võimsusega tuulegeneraatorid olid tollasel vaatlusperioodil (21 aasta eest) paigaldatud - üle 5 korra väiksema võimsusega, seega oleks eriplaneeringuga kavandatavate tuulegeneraatorite mõju potentsiaalselt oluliselt suurem kui viidatud 2002.a uuringus tuvastati. Ilmavõrgust leiab väiteid ja materjale selle kohta, millist letaalset mõju seostatakse tuulegeneraatorite töö toimel (farmi)loomade reproduktsioonile.</p>	<p>Selgitame, et tuulikute mõju on põhjalikult uuritud lindudele ja nahkhiirtele, vähem erinevatele metsloomadele. Koduloomade osas on teadusuuringuid väga vähe. Nende uuringute alusel, mis teema kohta avaldatud on pole alust eeldada, et koduloomadele tuulikud olulist mõju avaldaksid. Teada on et mujal maailmas karjakasvatus ja tuulepargid sageli samal alal esinevad.</p>
<p>4. P.4.1.2.1 Käitamisaegne müra 18.lõik "Elamualadele tekkiv müratase ei ole otseselt sõltuvuses tuuliku mõõtmetest" Tõepoolest, absoluutse tuulevaikuse puhul ei mõjuta seisva tuulegeneraatori mõõtmed otseselt mürataset. Kui aga avalduvad kaudsed mõjud: tuul puhub ja tuuleelektrijaama töötajad on käivitanud tuulegeneraatori, siis mõjutab selle tuulegeneraatori mürataset müra emiteerivate elementide füüsilised näitajad - nii labade pindala, pikkus kui ka kuju. Võrreldavalt demagoogiline oleks väita, et päikese möödud (loe: päikeselt eralduv energia ajaühikus) ei mõjuta otseselt temperatuuri koduõuel, vaid seda mõjutavad taevaalaotuses sõitvad pilved, Maa tiirlemise ja pöörlemise protsessid.</p>	<p>Selgitame, et tuuliku müratase ei ole otseselt sõltuvuses tuuliku mõõtmetest kuna tuuliku mõõtmete suurenemisega paralleelselt on toimunud ka uute tehniliste lahenduste kasutuselevõtt müra tekke vähendamiseks. KSH aruande viidatud lõiku täpsustati.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>5. P.4.1.2.1 Käitamisaegne müra 18.lõik "Pigem on sama müraemissiooniga tuulikute puhul kõrgema tuuliku puhul elamualani jõudev müratase mõnevõrra väiksem, sest vahemaa on suurem." Kui võrrelda 145m ja 290m kõrguseid tuulegeneraatoreid, siis nende kõrgeima koha ja 1km kaugusel asuva punkti vahemaade erinevus on 31m, ehk 3,1%. Samade tuulegeneraatorite puhul on 1km kaugusel 5m kõrguse hoone taha maapinnast 2m kõrgusele tekkiva tuulegeneraatori eest varju jääva ala pikkused aga vastavalt 21,4m ja 10,5m, seega väheneks vastavalt varjulise ala 51%. On ääretult tähelepanuväärne, seda mitte kaugelki heas mõttes, et KSH-s on välja toodud müra emiteeriva tuulegeneraatori kõrguse suurenemisega kaasneva kauguse mõneprotsendiline kasv ja jäetakse samas lõigus välja toomata, et väheneb oluliselt hoonete (samuti metsa) tuulegeneraatorite eest varju pakkuv ala, minu poolt valitud näites vähenes see 2 korda kitsamaks alaks. Tavapärase hoone või metsa varju jäävas alas võivad küll teatud negatiivsed mõjud olla väiksemad, kuid mitte kõik nendest ja kahjuks just ohtlikumad.</p>	<p>Täname tähelepanu juhtimast. Vastav asjaolu lisati KSH aruandesse. Selgitame, et tavapärase tuuleparkide müra leviku hindamise praktika alusel ei arvestata ei metsa ega hoonete heli levikut tõkestavat toimet (erinevalt nt liikluse müra hindamisest kus hoonete müratõkestav toime on oluline faktor). Samuti tuleb arvestada, et teoreetiline hoone varjestava mõju ulatus sõltub lisaks tuuliku kõrgusele ka tuuliku ja elamu vahelisest kaugusest. Kui Eestis senini olemasolevate u 150 m kõrgusega tuulikute puhul on peetud nende puhul piisavaks u 600 m vahemaad, siis käesolevas eriplaneeringus on rakendatud 1000 m puhvrit tagamaks suuremat vahemaad arvestades et kavandatakse kõrgemaid tuulikuid.</p>
<p>6. P.4.2.1.3 Madalsageduslik müra</p>	<p>-</p>
<p>3.lõik "...Tuulikud, nagu paljud teised helide allikad, põhjustavad madalsageduslikke helisid, kuid senised mõõtmised ja uuringud tuuleparkides ei ole senini tuvastanud madalsageduslikke helisid tasemel, kus nad oleksid kuuldavad ja seega saaksid põhjustada tervisemõjusid..." 6.lõik. "...Samas ei ole suudetud tuvastada, et isikud, kes arvasid endal olevat tuulikute põhjustatud tervisemuresid oleksid võimelised madalsageduslikke helisid paremini kuulma..." Inimene ei kuule helisid sagedusega alla 16Hz, madalsageduslik heli on vahemikus 0-200Hz, ka KSH-s on sellesisuline teave esitatud. KSH p.4.2.1.3 3. ja 6. lõikudest ülal välja toodud lausetega luuakse täiesti selgelt mulje, et madalsageduslike helidega kaasnevate terviseprobleemide tekkimine saab võimalikuks üksnes juhul, kui need madalsageduslikud helid oleksid kuuldavad. Ehk nende lõikude otsese tõlgenduse tulemusel saaksid omada mõju üksnes madalsageduslikud helid sagedusel 16-200Hz. Antud punkti 10.-ndas lõigus viidatakse sotsiaalministri 04.03.2002 määrusele nr.42, mille väljavõtte on tabelis 23, kus madalsageduslikud helid on käsitletud vahemikus 10-200Hz. Seega jääb KSH-s otseselt tähelepanu alt välja madalsageduslike helide 0-10Hz spektrivahemik, so. helilainete kõige suurema levikujõuga, läbistavaim ja kõige vähem sumbuva osa. Mida sellest arvata - on püütud varjata tõest ühte osa ja jääb asjaosaliste, kuid miks mitte ka kõrvalseisjate ja hiljem ajaloolaste hinnata ning uurida, kas seda tehti teadmatusest või tahtlikult. KSH-s antud punktis viidatud sotsiaalministri 04.03.2002</p>	<p>Uuringud on näidanud, et infraheli (sagedusvahemikus u 0–20 Hz) taju algab kuulmisorganist ning kui infraheli ei ole piisavalt tugev, et seda kuulda, ei ole reeglina võimalik ka mingil muul moel infraheli füsioloogiliselt tajuda [1]. KSH aruandes viidatud Soome uuring [2] püüdis tuvastada, et kas on võimalik, et osad inimesed tunnetavad ka madalatel sagedustel helisid, mis jäävad teadaolevast kuuldavast tasemest väljaspoole. Järeldus oli, et sellist seost ei esine. [1] Moller H, Pedersen C S. Hearing at low and infrasonic frequencies. Noise Health 2004;6:37-57 [2] Maijala, P., Turunen, A., Kurki, I., Vainio, L., Pakarinen, S., Kaukinen, C., Lukander, K., Tiittanen, P., Yli-Tuomi, T., Taimisto, P., Lanki, T., Tiippana, K., Virkkala, J., Stickler, E., Sainio, M. 2020. Infrasound Does Not Explain Symptoms Related to Wind Turbines. Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 2020:34.</p>

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>määruse nr.42 lisas 1 tabeli all on märkus "Tabelis 1 toodud helirõhutasemed 1/3 oktaavribade kesksagedustel ei ole aluseks ehitiste projekteerimisel, mistõttu neid ei saa kasutada uute ehitiste müranõuetele vastavuse kontrollimisel". Antud tabel on KSH-s Tabel 23 horiontaalse paigutusega. KSH lõpus, Kasutatud allikad, Seadused ja määrused, ei ole eelnimetatud määrust loetletud.</p>	
<p>P.4.2.1.3 4. ja 5.-ndas lõigus on viidatud Soomes 2020.a avaldatud uuringule ja selles sisalduvatele andmetel, mille kohaselt esines tuuleelektrijaamadest 2,5km raadiuses uuringule vastajatest 15%-l elanikest sümptomid. On alust arvata, et uuringus vaadeldud tuulegeneraatorite võimsus oli mitu korda väiksem nendest, mida kavandatakse antud eriplaneerigu alale paigaldada. KSH p.4.2.1.3 "Madalsageduslik müra" viimases lõigus on kirjutatud: "Hindamisjuhisel põhineva madalsagedusliku müra modelleeringust teiste tuuleparkide puhul on ilmnunud, et 1km kaugusel tuulikute paiknevate elamualade puhul ei ole oodata eluruumides kehtiva madalsagedusliku müra soovitatava väärtuse ületamist. Seega ei ole ka antud eriplaneeringuga kavandatavate tuuleparkide puhul oodata madalsagedusliku müra soovituslike väärtuste ületamist elamutes." See on täiesti uskumatu, kuidas selles KSH-s vaadatakse võimalikest probleemidest ja nende mõjudest mööda. Võrreldavalt demagoogiline oleks väita, et vihma sajab küll aga vett taevast alla ei tule.</p>	<p>Selgitame, et viidatud uuringu eesmärk oli uuringusse hõlmata võimalikult palju tuulikute lähiala elanikke, kes kurdaksid mingeid terviseprobleeme, mida nad seostaksid tuulikutega. Sellest lähtuvalt on ka uuringu valimist suur osakaal just need elanikud, kes mingeid probleeme tunnetasid. Selgitame ka, et müra normtasemed (sh madalsagedusliku müra soovitatavad tasemed ruumides) on kehtestatud õigusaktidega inimese tervise kaitseks. KSH lähtub loogikast, et kui inimese tervise kaitseks kehtestatud normtasemeid täidetakse, siis ei saa lugeda tegevust olulist ebasoodsat mõju põhjustavaks. Senise madalsagedusliku müra hindamise alusel tuuleparkide puhul ei ole oodata madalsagedusliku müra normtasemete ületamist siseruumides. Olenevalt hoonete konstruktsioonist ning seisukorrast (eelkõige helipidavusest) võib müra teatud olukordades siiski ka siseruumides tajutav olla.</p>
<p>7. P.4.2.2 Varjutus</p>	<p>-</p>
<p>11.lõik "Varjutuse esinemist on seotud epilepsiahoogude tekkega. Valgustundliku epilepsia esinemist on uuritud ning leitud, et kuni 5% epilepsia all kannatavaid inimesi on valgustundlikud. See tähendab, et nende puhul võib epilepsiahooge esile kutsuda valguse intensiivsuse muutumine sagedustel üle 2,5 Hz." 12.lõik "Tänapäeva suurte tuulikute pöörlemissagedus on alla 1Hz (vähem kui 60 pööret minutis) ja seepärast ei peeta neid epilepsiahooge põhjustavaks" Tuulegeneraatori pöörlemissagedus on rootori pöörete arv ajaühikus. Oletame, et tuulegeneraatori pöörlemissagedus on 0,9Hz (so alla 1 Hz). Kuna KSH punktis 2.4.1 on eeldatud 3 labaga rootoriga tuulegeneraatorite kavandamist, siis tekitab selline tuulegeneraator iga rootori täispöörde jooksul varju 3 korda, iga labaga ühe korra. Varjutuse sagedus oleks seega 3*0,9Hz=2,7Hz, mis on suurem kui 2,5Hz - ilma igasuguse irooniata, see on ikka tase! Eksida (või eksitada?) KSH-s 3 korda, 300%! Varjutuse sagedus on teatud hetkedel ja kohtades aga veelgi suurem, sest üht ja sama tsooni saab varjutada vaheldumisi lähemal paikneva tuulegeneraatori rootori</p>	<p>Täname märkuse eest ja vastavalt märkusele korrigeeritakse KSH aruande tekstis viidatud lõikudes ühikuid. Selgitame, et tänapäeval kasutatavate tööstuslike tuulikute pöörlemiskiirus jääb alla 20 pöörde minutis ehk varju vilkumissagedus on alla 1 Hz või vastavalt alla 60 vilkumise minutis (3x20 pööret minutis=60 vilkumist minutis). Selleks et vältida epilepsiahoogude esinemise riski valgustundliku populatsiooni puhul, peetakse ohutuks valguse vilkumist alla 2,5-3 Hz [1]. Ühe suurema tootja Enerconi tehniliste andmete alusel jäävad nende kõigi üle 100 m rootori diameetriga tuulikute pöörlemiskiirused alla 15 pöörde minutis [2]. [1] Harding, G., Harding, P., Wilkins, A.J. 2008. Wind turbines, flicker, and photosensitive epilepsy: Characterizing the flashing that may precipitate seizures and optimizing guidelines to prevent them. <i>Epilepsia</i>, 49(6):1095–1098, 2008 [2] https://www.enercon.de/fileadmin/Redakteur/Medien-Portal/broschueren/pdf/EC_Datenblaetter_WEA_en.pdf</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
teljest madalamal paiknev laba ning kaugemal töötava seadme teljest kõrgemal asetsev laba.	
8. P.4.2.5 Visuaalne mõju	-
<p>KSH punktis 2.2.1 on märgitud, et potentsiaalselt võib alal 1 (Eavere, Niidu, Tabria ja Murru külas) olla tuulikuid umbes 40 tk. Fotomontaažidel on kujutatud fotodel 1 kuni 11 tuulegeneraatorit - oluline erinevus (40 vs 11). Loodud fotomontaažidega ei soovita luua kaugeltki kavandatavale tehiskeskonnale tõetruud vaadet. Ka pimeduse saabudes suure tõenäosusega ei kaoks need tuulegeneraatorid eriplaneeringu alal või selle naabruses elanike vaateväljast - töötavate tuulegeneraatorite punased lennuohutustuled liiguvad pidevalt ja vilguvad, juhul kui liiguvad teise tuulegeneraatori masti või rootorilaba varju. Igal juhul ääretult häiriv vaatepilt nii päeval kui öösel. Mõneti irooniline on ka fotomontaažiks valitud mõnede vaatepunktide asukohad (tee). Seal võib küll viibida ööpäevas (sadu, ka tuhandeid) inimesi, kuid enamus neist läbib sõidukiga vaatluskoha ligikaudu 1 minutiga. Väikese küla elanike poolt õuealal või hoone aknast saadav võimalik tuulegeneraatorite summaarne "vaatlusdoos" ületab vähemalt suurusjärgu (so. 10 korda) võrra teedelt "kogutud" vaatlustunde.</p>	<p>Selgitame, et KSH p 2.2.1. on esitatud tuulikute arv kogu potentsiaalselt sobilikul alal 1. Looduskaitsealistel põhjustel on suur osa alast 1 osutunud tuulikute rajamiseks sobimatuks. Müra ja varjutuse arvutused ning visualiseeringud on koostatud arvestades tuulikute paiknemist ainult aladel kus nad juba looduskaitsealistest tingimustest tingituna ei ole välistatud. KSHs esitatud vaatepunktide valikul on lähtutud sellest, et vaatepunktist oleksid tuulikud nähtavad ja et vaatepunktile oleks avalik ligipääs. Arvestades, et tegu on alles planeeringu asukohavaliku etapiga on visualiseeringute eesmärk illustreerida tuulikute avaldatavat mõju maastikupildile eri kaugustel, mitte koostada täpseid fotomontaaže kõigist huvipunktidest. Juhul kui kohalikul kogukonnal esineb soovi täiendavate visualiseeringute koostamiseks, siis võib KSH avalikustamise perioodil esitada vaatepunktide paiknemise andmed ja vastavad visualiseeringud koostatakse täiendavalt.</p>
9. P.4.2.3.2 Tuuleturbiini sündroom	-
<p>KSH-s on käsitletud tuulegeneraatorite ja tuuleelektrijaamade (tuulegeneraatoritest moodustatud terviklik tootmisjaam) koostoimet. Mitte üheski teises punktis kui 4.2.3.2 ei leidnud KSH läbilugemise tulemusel aga tuulegeneraatorite erinevate mõjude koostoimet eriplaneeringu alale ja naabrusesse jäävale looduskeskkonnale ning elanikkonnale, ja selleski punktis on see üksnes kaudselt välja loetav. Tähelepanuväärne on see, et sedavõrd komplektset küsimust käsitletakse üksnes kahes lõigus. 1.lõigus viidatakse USA lastearsti dr Nina Pierpont uuringule (raamat on avaldatud 2009.a), kus ta on esitlenud tuuleparkide lähedal, kokku 5-s erinevas riigis 38 inimese tuuleparkidega seostatavaid terviseprobleeme. KSH-s jäetakse uuringu väärtust kahandav mulje sellega, et uuringu autor ei olnud läbi viinud läbi reaalselt terviseuuringut. Ma saan aga aru, et ta uuris tuulegeneraatorite lähedal elavatel inimestel, millised olid nende terviseprobleemid jaselgus, et nendeks olid peapööritus, peavalud, unehäired jms. Võimalik, et see uuring ei kvalifitseeru vorminõudeid laitmatult järgivaks teadustööks. Samuti on mõistetav, et tuuleelektrijaamadesse kapitali paigutanud või investeringut teha plaanivad isikud ei ole huvitatud sedalaadi uuringu tõsiseltvõetavuse toetamisest, otse vastupidi. Kui</p>	<p>Selgitame et tuulegeneraatorite ja tuuleparkide koosmõjude hindamine on KSH hindamismetoodika läbiv osa. Nii müra, varjutus, visuaalne mõju, mõjud looduskeskkonnale on hinnatud arvestades kõigil potentsiaalselt sobilikel tuulealadel tuulikute rajamisega ja nende võimalike koosmõjudega. Samuti on arvestatud juba ehitamisel oleva Tootsi tuulepargi koosmõjudega. Mis puudutab tuuleturbiini sündroomi, siis KSH aruandes on antud info esitatud eeskätt kuna antud raamatule juhitakse sageli tuulikute planeeringute mõjuhindamistes avalikkuse poolt tähelepanu. Tervisemõju uuringute otsimine on KSH aruande koostamisel teostatud. Tuulikute tervist mõjutada võivate aspektide osas on tehtud mitmeid uuringuid (mitmete nendest viidatud ka KSH müra, madalsagedusliku müra ja varjutuse osades), kuid seost tervisemõjude ja tuulikute vahel ei ole nendes tuvastatud.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>ei ole tõendatud uuringu läbiviinud isiku poolt valeandmete esitamist, siis on minu arvates viidatud uuringus ainekse enam kui küll antud teemaderingi oluliselt põhjalikumaks uurimiseks ja analüüsimiseks. 1.lõigu lõpus on kirjutatud: "Tegu on ühe vähestega eesti keeles kättesaadavatest tuuleparkide mõjusid käsitlevatest raamatutest." Valdav osa KSH-s kasutatud allikatest on võõrkeelsed aga sellel teemal ei ole täiendavate allikate otsimist käsile võetud. Kõige leebemal hinnangul tekitab see kahtluse pinnapealusest või aja puudusest, kuid see võib olla ka midagi määravamat.</p>	
<p>Miks on oluline uurida erinevate mõjude koostoimet? Sest see võib olla ääretult oluline. Kujutage ette inimest kelle kuulmine on häiritud (loe: on kurt), kelle nägemine on häiritud (loe: on pime), kelle kompimismeel ei saa toimida, sest tasakaaluorganid on kahjustatud ja häiritud, siis jääksid tal maailmast informatsiooni ammutamiseks üksnes haistmis- ja maitsmismeel - sedavõrd piiratud teabega ümberkohanemine oleks suur pingutus enamikele meist, oluliselt raskem, kui vaid ühe meele häirimisel või kaotamisel. Mh sellepärast ongi erinevate mõjude koostoime väljaselgitamine oluline. Kujundlikult väljendudes, ei või teada, milline on see viimane kõrs, mis kaameli selja murrab? Või et milline on see tilk, mis karika üle ääre ajab? Tegelikult on võimalik seda uurida - empiirilisel, kuid katses saaksid osaleda subjektid üksnes vabatahtlikult. Mina ei soovi, keeldun kategooriliselt ja ei soovita seda ühelegi inimesele. KSH-s on ülalloodud teemad käsitletud moonutatud ja kallutatud viisil, selle eriplaneeringuga kavandatavad tuuleelektrijaamad kahjustaksid minu elutingimusi lubamatul määral, samuti arvestatava osa kohaliku elanikkonna oma ja teeniksid üksnes väga kitsa ringkonna ning nende poolt palgatute ja kaasahaaratute huve.</p>	<p>Teie seisukoht on teadmiseks võetud. Selgitame, et tuuleparkide kavandamise vajadus tuleneb vajadusest vähendada fossiilkütuste põletamist ning seeläbi mõju kliimale. Tuuleparkide rajamist käsitletakse kui avalikku huvi.</p>
<p>B. Arvamused, ettepanekud ja vastuväited "Tori valla põhjaosa eriplaneering, asukoha eelvalik, Töö nr: 21075ÜP3, kuupäev 01.02.2023" kohta.</p>	
<p>10. P.1 Eriplaneeringu koostamise vajadus ja eesmärk.</p>	
<p>3.-ndas lõigus on nimetatud, et tuulepargi rajamise kaudsem vajadus tuleneb Eesti riigi kliima- ja energiapoliitikast. Ühtegi otsest vajadus aga nimetatud ei ole. Kas seda varjatakse? Sellel töö on reklaammaterjali tunnuseid. Enamike protsesside aga eeskätt just suurt ühiskonna osa või tervet kogukonda puudutavad tegevused peaksid toimuma selgelt. Siin jäetakse peamine eesmärk välja toomata.</p>	<p>Planeeringu koostamise vajadust ei varjata, vaid vajadus tulenebki Eesti kliima- ja energiapoliitika eesmärkide täitmise vajadusest. Eesti pikaajaline eesmärk on kliimapoliitika põhialuste kohaselt minna üle vähese süsinikuheitega majandusele, mis tähendab järk-järgult eesmärgipärast majandus- ja energiasüsteemi ümberkujundamist ressursitõhusamaks, tootlikumaks ja keskkonnahoidlikumaks. Aastaks 2050 on Eesti sihiks kasvuhoonegaaside heidet vähendada ligi 80% võrreldes 1990. a tasemega. Selle sihi suunas liikumisel vähendatakse</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
	kasvuhoonegaaside heidet 2030. aastaks orienteerivalt 70% ja 2040. aastaks 72% võrreldes 1990. a heitetasemega. Eesti 2030 eesmärgiks on toota 100% tarbitavast elektrist taastuvatest allikatest. Selleks, et eesmärki saavutada on vajalik u 1000 MW tuulikute (u 140-150 tuulikut) rajamine Eesti maismaale. Seletuskirjast eemaldatakse sõna <i>kaudne</i> .
11. P.2.3 Tori valla arengukava aastateks 2018-2030	-
Selle punkti viimane lause on: "Eriplaneeringu ja KSH koostamisel on lähtunud arengukavas toodud üldistest eesmärkidest." Juhul kui ka lähtuti, siis igal juhul pihta ei saadud ja tuuleelektrijaamade töötamine vastavalt eriplaneeringu asukoha eelvaliku tööle kahjustaks arengukava kõigi 6-e alapunkti eesmärgi ning on seetõttu arengukavaga otses vastuolus.	Esitatud arvamus kohaselt on tuulepark ehitis, mis hävitab kohaliku elu ja keskkonna ning on ühtlasi vastuolus valla arengukavaga. Nii Euroopa Liit kui Eesti riik on pidanud oluliseks taastuvenergia arendamist. Taastuvenergia arendamine on oluline, et vähendada kasvuhoonegaaside heidet. Soomes, Taanis, Hollandis ja paljudes teistes riikides on aastaid tegeletud tuuleelektrijaamade ehitamisega, tuulikud on elamutele oluliselt lähemal, kui käesolevas eriplaneeringu eelnõus. Eriplaneeringu asukohavaliku staadiumile jätkub detailse osa koostamine, kus määratakse tuulikute ja neid teenindava taristu asukoht ja tehnilised parameetrid, samuti tehakse erinevaid keskkonnauuringuid, müra ja varjutuse modelleerimist jne.
Alapunkt 1. "Teeme konkreetseid tegevusi selleks, et Tori vallas oleks hea elada..." - Antud eriplaneeringu eelvaliku töö on sellega selges vastuolus, sest tuuleelektrijaamade töötamisel (erinevaid mõjusid on eelnevalt loetletud) ei oleks Tori vallas hea elada. Ilmselt Tori valla kesk- või lõunaosas suurt probleemi ei tajutaks. Arengukavas on Tori vald üks ja terviklik ja selle põhjaosa ei pea saama koloniaalterritoriumiks.	Planeerimisprotsessis toimub keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH), selle koostamist juhib litsentseeritud ja tuuleenergeetika vallas kogemustega keskkonnamõju hindaja. Protsessi käigus lähtutakse teaduskirjandusest. Valla arengukava p 1.3: „Soodustame vallas igati taastuvenergia tootmist ja keskkonnasäästlikke energialahendusi, kuid hoiame selle valdkonna arengud tasakaalus elu- ja looduskeskkonnaga.“ Tasakaalu leidmine saab toimuda läbi dialoogi. Samas ei teki esitatud negatiivsetest hinnangutes dialoogi.
Alapunkt 2. "Loomes alus-, üld- ja huvihariduse võimalused igale vallas elavale lapsele ning parima võimaliku kasvukeskkonna järeltulevale põlvkonnale." Antud eriplaneeringu eelvaliku töö on selle ääretult tugevas vastuolus, sest loogilise mõtlemise ja heatahtliku suhtumise tulemusel ei saa pidada inimkõrvale kuuldava müra, valguse ja varjude virr-varri, madalsagedusliku heli permanentseid lööke parimaks võimalikuks kasvukeskkonnaks järeltulevatele põlvkondadele.	KSH aruandes on käsitletud mõju nii looduskeskkonnale kui inimesele, sh müra, varjutuse ja muud asjakohaseid mõjusid ning selle kohaselt on otsene kahjulik mõju välistatud. Pärnumaa kliimakava eesmärk on: "Pärnumaa toodab taastuvenergiat kaks korda rohkem kui ise tarbib". Kliimamõju leevendamise indikaator näeb ette tuuleparkide lisandumist 280 MW (st 40...45 elektrituulikut).
Alapunkt 3. "Hoiame keskkonda,..." Nii tuuleelektrijaamade kui ülekandeliinide rajamine ei hoiaks keskkonda, eiriplaneeringu alal ega paigus, kus ehitamiseks vajalikke ressursse ammutatakse, kui ka tuuleelektrijaamade töö põhjustab eriplaneeringu alal ning selle naabruses survet keskkonnale.	Samuti on energeetikategevuseks Tori vallas põhjaosa eriplaneeringu tegemine. Taastuvenergia tootmine on avalik huvi. Praegu on planeeritud eelvalikualad vähemalt 1 km kaugusele elamumaadest. Müranormi ja KSH aruande kohaselt ei rikuta elukeskkonda nii nagu arvamus andja kirjeldab. Samuti säilib suuremas osas looduskeskkond (teatavad muutused on tuulepargi rajamisel vältimatud).
Alapunkt 4. "...ja aidates muuta elu vallas aktiivseks, eluterveks ja ettevõtlikuks." Eriplaneeringus eesmärgiks seatud tuuleelektrijaamade töötamisel saaks valla põhjaosa elutervis tugevalt kannatada.	Eelnevast lähtuvalt ei ole olulist vastuolu valla arengukavaga.
Alapunkt 5. "...mis loob soodsa pinnase kohaliku tööjõu tulemiseks piirkonda..." Kui tuulegeneraatorite töö mõjul tekivad piirkonnas elavatel inimestel stress, unehäired ja muud terviseprobleemid, siis jäävad nad peatselt tööjõuturul või ettevõtlusest eemale.	

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
<p>Alapunkt 6. "...Hooliva ja eduka vallana tekitame kodanikes isikliku huvi valida just Tori vald oma pere püsivaks kodukohaks." Tuuleelektrijaamade püstitamise antud eriplaneeringu eelvaliku töös kirjeldatud viisil ja mahus tooks suure tõenäosusega kaasa sellised negatiivsed mõjud, et väheneks huvi valida seda piirkonda püsivaks elukohaks.</p>	<p>Tuulikute rajamisega võivad kaasneda ka positiivsed nähtused näiteks teatud kohtades paremad teed, mobiililevi ja internetiühenduse parandamine ning ettevõtluse arenemine.</p>
<p>Eelnevalt on toodud välja olulisi asjaolusid. Selle eriplaneeringuga kavandatavaid tuuleelektrijaamade rajamist saab tänaste teadmiste juures nimetada mh kapitali kontsentreerimise eesmärgil teostatavaks genotsiidiks - rahva osale ebasobivate elutingimuste pealesurumine ja sündimuse takistamine (tuuleelektrijaamade vahetu naabruse negatiivsete mõjude tagajärjel sündivuse vähenemine). Kõik, kes sellele protsessile kaasa aitaksid, oleksid genotsiidi toimepanemise kaasosalised. Traagiline eeskätt reaalsele ohvritele aga tõenäoliselt ka kaasosaliste järeltulijatele kui see koledus peaks aset leidma ja tõe päevavalgele toomine hulga aastakümneid aega võtma. Ettepanek. Kõike ülalkirjutatut, aga mitte ainult, arvesse võttes, teen ettepaneku jätta Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha eelvaliku töö ja keskkonnamõju strateegilise hindamise I etapi arunde eelnõu kinnitamata ja jätta need eriplaneeringu detailse osa koostamisel aluseks võtmata.</p>	<p>Arvamust ei arvestata. Taastuveneergetika tootmise võimaldamine on avalik huvi, käesolevale asukohavaliku eelnõule jätkub detailse osa koostamine, millega määratakse tuulikute asukohad. Koostöös riigiasutustega leitakse tasakaalustatud ja kooskõlastatud planeeringulahendus. Planeeringu koostamisega jätkatakse.</p>
<p>29. Aivar Hallang 16.03.2023</p>	
<p>Tori valla põhjaosa eriplaneeringu asukoha plaanilt on näha, et Loimu maaüksuse metsaala jääb planeeritava tuulepargi ühendusliini eelvaliku alale. Meie metsa inventuuriandmed on metsaregistris vananenud ja hetkel ei kehti. Nii metsaregister ja ka EELIS ei kajasta meie metsas olevaid loodusväärtusi, mis on aluseks keskkonnamõjude hindamisel. Olen parkümmend aastat puutumatuna hoidnud Loimu maaüksuse eraldust 30, sest tegemist on vääriselupaigaga (leidnud 5 vääriselupaiga liiki). Olen ise litsenseeritud metsakorraldaja ja vääriselupaikade inventeerija. Teatud põhjustel ei ole ma abikaasale kuuluvat metsa uuesti inventeerinud ja vääriselupaika lasknud registrisse kanda. Sel kevadel teen Loimu maaüksuse metsas uue inventuuri ja saadan uued andmed metsaregistrisse ja abikaasa sõlmib ka keskkonnaametiga vääriselupaiga lepingu. Võimalik, et inventuuri käigus vastab vääriselupaiga kriteeriumitele veel mõni Loimu maaüksuse metsaeraldus. Seega, kuni uut informatsiooni metsaregister ja EELIS veel ei kajasta, palun arvestage tulevaste muudatustega meie maaüksusel edasistel planeeringutel.</p>	<p>Selgitame, et ühendusliini ala on planeeringus määratud võrdlemisi ulatuslikule alale eesmärgiga selle edasisel kavandamisel leida sobilikum asukoht. Planeeringu seletuskirjas on seatud tingimus "Metsa vääriselupaiku tuleb säilitada. Vääriselupaikade vahetus läheduses tuleb vältida kuivenduskraavide jt veerežiimi muutvate rajatiste rajamist ning olulist valgusrežiimi muutmist. VEP alade puhul tuleb arvestada vähemalt 20 m puhvriga. Puhvri täpsem vajadus tuleb selgitada järgmise etapi lahenduse mõjude hindamises lähtudes konkreetse VEPI kooslusest." Seega ehitustegevus metsa vääriselupaikade aladele ei ole lubatud. Samuti tuleb igasugune ehitustegevus kooskõlastada maaomanikuga.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

<i>Kooskõlastus/arvamus</i>	<i>Seisukoht</i>
30. Karen Pärma 20.03.2023	
<p>Mina ei anna oma nõusolekut ega nõustu, et minu kinnistud teie eriplaneeringu eelnõus määratud tuulepargi sobilikule alale jääb. Palun arvata välja minu kinnistud Tori valla põhjaosa tuuleenergeetika eriplaneeringu kavandatavast alast.</p>	<p>Selgitame, et teie kinnistud ei jää tuulepargi potentsiaalselt sobilikele aladele. Teie kinnistud jäävad osaliselt võimaliku ühendusliini alale. Selgitame, et ühendusliini ala on planeeringus määratud võrdlemisi ulatuslikule alale eesmärgiga selle edasisel kavandamisel leida sobilikuim asukoht. Igasugune ehitustegevus tuleb kooskõlastada maaomanikuga.</p>
31. Kristina Adler 19.03.2023	
<p>Avaldame soovi olla kursis taastuenergia taristu rajamisega Tori valla põhjaosas. Kuna taastuenergia tootmine on suures plaanis möödapääsmatu, siis hindame Teie panust kogukonna kaasamisel ja anname omaltpoolt sisendit, mis aitab liikuda koos parimate lahendusteni. Meid puudutab tuulikute rajamisel ala 6.1. Oleme seotud kinnistuga Piistaoja külas. Analüüsid antud ala, pooldame tuulepargi ühendusliini eelvaliku alas kasutada olemasolevaid elektriliinide trassikoridore ja võimaluse kasutada maakaableid. Antud juhul on juba olemas keskpingeliin, mis kulgeb ala 6.1 juurest ida suunas. Antud keskpingeliini trass jääb eriplaneeringus tuulepargi ühendusliini eelvaliku alaks määratud liinikoridori. Näeme suurimat efekti olemasolevate trassikoridoride ära kasutamisel, mis tooks endaga kaasa amortiseerunud ja vanemate liinide rekonstrueerimise. Antud tegevus tagaks võimalikult väikese keskkonnanahäiringu, mis võiks kaasneda uute alade hõivamisel liinide ja nendega seonduvate rajatiste rajamisel.</p>	<p>Selgitame, et ühendusliini ala on planeeringus määratud võrdlemisi ulatuslikule alale eesmärgiga selle edasisel kavandamisel leida sobilikuim asukoht. Elektriühenduste rajamiseks on eelistatud olemasolevate liinikoridoride kasutamine kui see on võimalik.</p>
32. Merle Järvemets 18.03.2023	
<p>Antud info on minu arust puudulik. Ei ole näinud tuulikute projekte, kompensatsioone selles piirkonnas, kui palju mõjutab see minu kinnisvara??? Minu seisukoht on EITAV sellele projektile. Tänan.</p>	<p>Selgitame, et käesoleval ajal on koostamisel eriplaneeringu asukoha valiku etapp. Selle käigus otsitakse sobilike asukohti kuhu potentsiaalselt oleks võimalik kavandada tuuleparke. Käesolevas planeeringu etapis ei määrata veel tuulikute asukohti. Seega ei ole võimalik ka esitada infot kuhu täpselt tuulikud tuleksid. Juhul kui tuulepark teie lähialale (kuni 250 m tuulikute puhul 2 km raadiusesse ja kõrgemate tuulikute puhul 3 km raadiusesse) kavandatakse, siis rakendub tuulepargi omajale keskkonnanahäiringu tasu maksmise kohustus vastavalt Keskkonnatasude seaduses määratud põhimõtetele.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
33. Zoja Kuuskmäe 20.03.2023	
<p>Minu vastuväited tuulepargi rajamise vastu ja kindel nõue minu maale mitte paigaldada tuulikuid,kaableid ja taristuid ehk tuulepark. Põhjendused: Tekitab valgusreostuse, helireostus, madalsageduste helide näol kuni 90 km. Sädeluste vältimiseks kasutatakse (rootorites) helegaasi mis on 20 korda kahjulikum kui CO2, mille vastu me võitleme. Tuulikud on kahjulikud lindudele mistõttu värvulised hävivad ja mets kahjustub kuni hävimiseni. Kaablid ja alajaamad vähendavad metsa ja põllumaa pindala.</p>	<p>Selgitame, et teie kinnistu ei jää tuulepargi potentsiaalselt sobilikele aladele. Teie kinnistu jääb võimaliku ühendusliini alale. Selgitame, et ühendusliini ala on planeeringus määratud võrdlemisi ulatuslikule alale eesmärgiga selle edasisel kavandamisel leida sobilikum asukoht. Igasugune ehitustegevus tuleb kooskõlastada maaomanikuga.</p>
34. Tõnis Kõrv 20.03.2023	
<p>Soovin oma kinnistu tervena hoida,müüa pole plaanis. Lähedusse ehitamise vastu pole mul midagi.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
35. Heili Huik 20.03.2023	
<p>1. Kuna minu kinnistu ja rajatava tuulepargi vahel on ainult põllumaa, siis kuidas kavatsetakse visuaalset häiringut vähendada?</p>	<p>Tuulikud on suured avatud maastikus hästi väljapaistvad objektid, mille visuaalset mõju ei ole võimalik üldjuhul oluliselt vähendada. Põhimõtteliselt on võimalik kavandada kõrghaljastuse rajamine elamu ümber, mille abil saaks teataval määral vaadet tuulepargile vähendada.</p>
<p>2. Palun teha minu kinnisvara ([redacted] elamu ja kõrvalhooned) väheneva väärtuse muutumise hinnang</p>	<p>Võimalikku mõju kinnisvara väärtusele on käsitletud KSH ptk 4.2.4.3. Selgitame, et erinevate tööstus- ja infrastruktuuriobjektide kavandamisel tekkida võiva kinnisvara hinna võimaliku muutuse kompenseerimiseks Eestis süsteem puudub. Erinevalt teistest tööstus- ja infrastruktuuriobjektidest on küll tuuleparkide puhul ellu kutsutud riiklik regulatsioon nn tuulikute talumistasu näol kompenseerimaks lähiala elanikele häiringute talumist. Keskkonnatasude seaduse redaktsioonis, mis kehtib alates 01.07.2023, on ette nähtud tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu, mis jaguneb tuulepargi lähiala elanike ja kohaliku omavalitsuse vahel. Kohalik omavalitsus võib saadavat tasu kasutada kohaliku eluolu parandamiseks, mis võib avaldada ka kaudset positiivset mõju piirkonna kinnisvara väärtusele.</p>
<p>3. Palun arvestada tuulikute asukoha valikul lubatud kauguse minu õueala piirist kuni tuuliku krundini</p>	<p>Kõigi elamute puhul on arvestatud minimaalseks kauguseks elamu õueala ja tuuleala piiri vahel 1000 m</p>
<p>4. Kuna jään 3 planeeringu keskmesse, siis kas on tuulikute arv ja kuidagi seotud minu elamut arvesse võetud?</p>	<p>Kõigi võimalike tuulikuparkide koosmõjus ei tohi ühelgi elamualal ületatud saada müra normtasemed. Omavalitsus on lisaks omalt poolt seadmas planeeringus tingimust ka varjutuse lubatavale tasemele, mis samuti kehtib kõigi tuulikute koosmõjus.</p>

Tori valla eriplaneering. PlanS § 105 kohased kooskõlastused ja arvamused ning Tori valla seisukoht nende osas.

Kooskõlastus/arvamus	Seisukoht
36. Murru küla Selts 17.03.2023	
<p>Ettepanek Tori valla põhjaosa eriplaneeringule</p> <p>Jätta võimalikest tuulikute aladest välja ala nr 3, kuna tekitab enim häiringuid Murru küla elanikele. On varjutuse häiring ja on müra häiring. Samuti asub antud alal maakonna planeeringus määratud rohevõrgustiku tuumala, millesse juba on planeeritud ja projekteeritakse Rail Baltic trassi. Samuti on lähedusse projekteeritud ökodukt.</p>	<p>Ettepanekut arvestatakse. Ala 3 arvati tuulepargi asukohavaliku aladest välja.</p>
<p>Müra norm vastab keskkonnamõju strateegilise hinnangu alusel küll nõuetele, kuid oleme elama asunud seetõttu maale, et nautida rahu ja vaikust. Seega kehtestatud normatiiv on enam, kui täna looduslik foon.</p>	<p>Selgitame, et maalisest asustusest ja tuulikute müra võimalikust suuremast häirivusest tulenevalt rakendatakse käesolevas planeeringus põhimõtet, et tuulikute müra ei tohi ületada tööstusmüra sihtväärtust, mis on rangeim müranorm, mis elamualade suhtes kehtib</p>
<p>Eriti häirib võimalik varjutus. Ettepanek on lisada varjutuse osas teksti, et varjutus ei tohi ületada 2 tundi aastas. Võimalusel peaks vähendama tulevase Tootsi tuulepargi vahetus läheduses uue tulevase pargi ala, kuna kumulatiivseid mõjusid nii inimestele kui loodusele on väga keeruline hinnata.</p>	<p>Varjutuse peatükis on seatud tingimus, et vältida tuleb üle 30 teoreetilise maksimaalse varjutustunni või üle 10 summaarse kliimatingimusi arvestava varjutustunni esinemist eluhoonete suhtes. Kuna Eestis puudub siseriiklik juhis või õigusakt varjutustaseme osas, siis on planeeringus rakendatud parim teadmine teistest riikidest, kus tuuleparke on. Varjutuse hindamisel tuleb arvesse võtta tuulikute koosmõju, sh koosmõju Tootsi tuulepargiga. Planeeringus seatud varjutustaset ei tohi ületada ka tuuleparkide koosmõjus ja iga järgneva tuulepargi kavandamisel tuleb arvestada juba eelnevalt olemasolevaid tuuleparke. Selgitame täiendavalt, et kuna erinevate laekunud ettepanekute alusel on loobunud alade 2 ja 3 tuulepargi aladeks sobivaks määramiseks, siis Murru küla osas olulist varjutuse häiringut oodata ei ole.</p>